בעלי נקודה ... והעז — במקרה אחד הלבד: ///, או ///

~~אַלע רעלס פֿון איבערזעצונג, אויפֿפֿירונג און יעדער סאָרט רעפּראָדוקציע ... פֿאַרבאָטן ... אויסער מיט ... ערלויבעניש פֿון אויטאָר ... פֿון מאַנוסקריפּט.~~

אַהרן צייטלין

~~[illegible]~~ אויף צו מעשׂה פּראָגמען ניטאָ קיין קשיא

אָדער
ווײַצמאַן דער צווייטער

א ~~[illegible]~~ קאָנטאַליזאַציע אין 14 בילדער, געשריבן ערב היטלערס קומען צו דער מאַכט, געדרוקט ...

י. י. זינגער
צום אָנדענק פֿון פֿיליאַריקער
פֿרײַנטשאַפֿט. *

א מתנה

בילד 1

אַן אומבאַקאַנטע האַפֿן־שטאָט. ברעג פֿון ים. שיף אין הינטערגרונט. פֿײַערלעכער גלאָקן־קלאַנג פֿון אַלע עקן שטאָט.

מיט פּראָטעסטאַנטישע גומערלעך, די פֿענצטער אין דער האַנט, שטייען — אונטער אַ שטרענגער פּאָליציי־וואַך — באַרימטע ייִדן און ~~[illegible]~~. ... גרויסער ~~[illegible]~~ המון.

דער פּריזער ~~[illegible]~~, אַ ריזיקן האָקנקרייץ אין דער האַנט, שטייט אַרומגערינגלט מיט ~~[illegible]~~ אַמבאַסאַדאָרן פֿון אַלע מדינות.

~~[illegible]~~ (הייבט דעם קרייץ): אין נאָמען פֿון ~~[illegible]~~ האָקן־קרייץ, פֿון איצט אָן וועט ישׂראל זײַן אייביק ~~[illegible]~~ אַלע מלוכות — אויף ... זײַט! (די אַמבאַסאַ...ן) איז ... . אין זאָג

אַמבאַסאַדאָרן: אמת, ... ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~: ... ~~[illegible]~~. פֿריי עטע־מען די ... ער. ... (... המון) ~~[illegible]~~ ... איר ... גערע...

המון: געראַטעוועט ~~[illegible]~~.

דער אריער: זיי וועלן אונדז אויפהערן שרעקן. מיר וועלן ניט דאַרפן אַרײַנקוקן אין זיי ווי אין אַ שווינדלדיקן תּהום, אַרויפקוקן צו זיי ווי צו אַ בעהיימנישפולן הימל. זיי וועלן געצוואונגען זיך [illegible]
מיר — און זיי, זיי — און אונדז.

(מיר וועלן ניט) (זײַן גלײַך)

המון: מיר — און זיי, זיי — און אונדז.

דער אריער: [illegible] האַקן-קרייץ, האָסט באַזיגט דעם מגן-דוד! ישראל ווערט איזאָלירט. די מלוכות האָבן אויסגעקויפט פּאַלעסטינע. פון אַראַבער-[illegible] ניט פּאַלעסטינע אַליין. פּאַלעסטינע פּלוס סיריע פּלוס מעסאָפּאָטאַמיע. נאָט אײַך, ייִדן, און גייט!

המון: און גייט!

דער אריער: מיר דאַרפן ניט קיין פרעמדע עדות, קיין נאָכקוקער, קיין מוסר-זאָגער. מיר דאַרפן ניט קיין אייביקע מאָנער. וואָס טויג אונדז דער ייִדישער קאָפּ אויף אונדזערע ניט-ייִדישע פּלייצעס? דער ייִדישער קאָפּ ווערט אָפּגעטיילט.

המון: איזאָלירט — פאַרטריבן — אָפּגעטיילט —

דער אריער (הייזעריק אויף די געפאַנגענע): זיי זענען די ערשטע צו ווערן פאַרטריבן. זיי זענען די באַרימטסטע. דערפאַר — די געפערלעכסטע. דאָס איבעריקע ייִדנוואַרג ווערט טראַנספּאָרטירט דערנאָך. (קוקט אויף איינשטיינען) הימלבליק-דאָנערוועטער-סאַקראַמענט! [illegible] אין אָט דעם געהירן ברענען [illegible]

(אויסגע... ; margin: טויזנט אָנגעזאָגטע ... רעוואָלוציעס)

המון: ער זאָל דער ערשטער באַטרעטן די דעפּאָרטאַציע-שיף!

דער אריער (צו איינשטיינען): אַרעסטאַנט נומער איינס!

איינשטיין (נייגט זיך איראָניש): [illegible]

דער אריער: דו! אַרויף אויפן שיף! ביסט דער געפערלעכסטער! דער קאָפּ פון זייערע קעפּ!

די געפאַנגענע: אונדזער ערשטער וועט ער זײַן!

דער אריער: זאָל [illegible] איזאָלירטערהייט! אַבי צווישן אונדז ניט!
קאָפּ נומער איינס, מאַרש!

איינשטיין (טרעט אַרויפגעפירט אויף דער שיף): מײַן קאָפּ איז אײַך דאַנקבאַר פאַר דער אָנערקענונג. קיין [illegible]
(געלעכטער צווישן די געפאַנגענע).

דער אריער: פאַרווערט! ייִדן-געלעכטער — פאַרווערט! [illegible]

המון: שרײַען באַרבאַטן צו לאַכן!

4

אַמבּאַסאַדאָרן: קיין שום געלעכטער! אַ וועלט-היסטאָריש געשע-
עניש! (געפּאַנגענע לאָכן ווייטער).

~~היטלער~~ דער אַריער: (טופּעט מיט די פיס) פאַרשאָלטן יידן-געלעכטער! (צו ראָטשילדן) אַרעסטאַנט נומער צוויי!

ראָטשילד: איך! ראָטשילד. פּאַריז.

המון: ~~[illegible]~~ שײַלאָק!

~~היטלער~~ דער אַריער: ~~[illegible]~~ קריך אַרויף דער צווייטער! מיר האָבן געגנוג די איינשטיין-קעפּ און די ראָטשילד-געלטער!

ראָטשילד (מערט צוריקגעפירט אויף דער שיף; צום ~~היטלערן~~ אַריער): איך מוז אײַך אויפמערקזאַם מאַכן אויף אײַער טעות. איר האָט מיך פאַר-געסן צו באַרויבן.

~~היטלער~~ דער אַריער: ~~דײַן געלט איז אונדז טיניף — הערסטו? מיר ווילן זיך צו טינוף נישט צורירן.~~ דײַן געלט, ווי דו אַליין, ווערט איזאָ-לירט, פאַרשטאַנען? קיין שום אומזאַץ אין אויסלאַנד! (צו די געפאַנגענע) אײַער יידן-לאַנד וועט מיטן אויסלאַנד גאָרנישט האָבן צו טון. קיין שום רעכט אויף אַמבאַסאַדאָרן, אויף קאָנסולן! כינעזישע מויער! ~~(געפאַנגענע לאָזן אַראָפּ די קעפּ)~~

~~היטלער~~: דאָס שמעקט אײַך נישט, ווי? ~~(שטילקייט)~~

המון (נצחונדיק): דאָס שמעקט זיי נישט.

~~היטלער~~ דער אַריער: נומער דרײַ!

סטיפן ווײַז (עפנט דאָס מויל צום רעדן).

~~היטלער~~ דער אַריער: קיין שום רעדעס! ~~אַוועק מיט אים!~~

סטיפן ווײַז: ~~[illegible]~~ אַפילו רעדן ~~[illegible]~~ נישט?

~~היטלער~~ דער אַריער: רעדעס וועסטו האַלטן אין אידן-לאַנד! מאַרש!

סטיפן ווײַז: ~~[illegible]~~ דער יידישער קאָנגרעס אין אַמע-ריקע האָט באַשלאָסן —

~~היטלער~~ דער אַריער: קיין שום יידן-קאָנגרעסן! אויס דערמיט! (צו דער וואַך) נעמט אים —

סטיפן ווײַז (ווערט צוריקגעפירט): כ'וועל צונויפרופן ~~[illegible]~~ ~~יידישן~~ קאָנגרעס אויף דער שיף! יודעאַ גיט זיך נישט אונטער!

אַמבאַסאַדאָרן (חשיבותדיק): אָן רעוואָלוציאָנערע אויסרופן! נישט פאַרשוועכן דעם וועלט-היסטאָרישן ספּעקטאַקל!

~~היטלער~~ דער אַריער: ~~[illegible]~~ און דו, נומער פיר?

ריינהאַרדט: מיך רופט מען ריינהאַרדט.

המון: אַהאַ!

ריינהאַרדט: אײַער ספּעקטאַקל איז אומזין. איך זאָג עס אײַך, ווי אַ רעזשיסער.

~~היטלער~~ דער אַריער: ווער רעזשיסירט? דו? איצט ~~[illegible]~~ (איז דער אַריער) דער רע-זשיסער! (צו דער וואַך) אַוועק מיט אים!

ר י י נ ה אַ ר ד ט: (ווערט פֿאַרלעגנט)

~~היטלער~~ [דער אַריער]: נומער פֿינף, ~~און~~ נומער זעקס, ~~[illegible]~~ עלטסטע פֿון ציון! (צו זשאַבאָטינסקין) קאָמאַנדיר פֿון דער אידישער אַרמיי, ~~[illegible]~~ ביזט געפֿאַנגען!

ז ש אַ ב אָ ט י נ ס ק י: איך וועל שלײַפֿן מײַן שווערד אָן די פֿעלזנשטיינער פֿון ירושלים.

~~היטלער~~ [דער אַריער]: ~~[illegible]~~ אַבי נישט אָן די העלזער פֿון אַריער! (צו סאָקאָלאָוון) און דו, ~~[illegible]~~ אַמבאַסאַדאָר! הא, הא! אַמ- באַסאַדאָר!

ס אָ ק אָ ל אָ וו: (מײַזט אויף די געפֿאַנגענע) זיי האָבן נישט געהערט, ווען איך האָב גערופֿן. איצט בײַסן זיי, ווײַל דו צווינגסט.

~~היטלער~~ [דער אַריער]: (צו דער וואַך) אין נאָמען פֿון האַקן-קרייץ! שלעפּט זיי — (בײַדע ווערן אַרויסגעשלעפּט).

~~היטלער~~ [דער אַריער]: נו, וועמען האָט איר דאָ נאָך? ~~[illegible]~~ (כאַפּט אַרויס צוויי פּרעסטאַנטן פֿון מיטן) ווער זענט איר?

א י י נ ע ר: אָטאָ וואַרבורג, ניו-יאָרק.

צ וו י י ט ע ר: אייב קאַהאַן, ניו-יאָרק.

~~היטלער~~ [דער אַריער]: (קוקט אַרײַן אין אַ ליסטע) אַהאַ! וואַרבורג! מיליאָנער! ~~[illegible]~~ אידישע דאָלאַרן! אייב קאַהאַן — רעדאַקטאָר! ~~גרעסטע אי- דישע צייטונג!~~ דאָנערוועטער! גרעסטע אידישע צייטונג! היטלער- ~~[illegible]~~ צייטונגס-לייט! מאַרש! (ווערן אַוועקגעפֿירט) און דער דאָ, דער היכער? אַש? וואָס? שריפֿטשטעלער? וועלט-באַרימט? מאַרש! (ווערט אַוועקגעפֿירט) ~~[illegible]~~ אַזוי פֿיל באַרימטהייטן, צום טײַוול! יעדער צווייטער איד — באַרימט! און די דאָ? (שלעפּט אַרויס פֿון צווישן די געפֿאַנגענע אַ פֿרוי, קוקט זי אָן, שטעלט אַרויס פֿאָרנט) ברונעט! שוידערלעך ברונעט! ענטזעצליך סעמיטיש! ווער ביזטו?

ה מ ו ן: זי איז שיין!

אַ מ ב אַ ס אַ ד אָ ר ן: (הסיבותדיק) וועלט-היסטאָריש שיין.

~~היטלער~~ [דער אַריער]: ~~דאָס איז~~ שווײַנערײַ אַזוי שיין צו זײַן! אידישע שטיקלעך!

אַ ל ע ק ס אַ נ ד ר אַ: (פֿאַרצווײַפֿלט) ~~[illegible]~~ איך וויל צוריק קיין האָליוואָוד. ~~הער היטלער!~~

~~היטלער~~ [דער אַריער]: גיבטס ניכט, מאַדאַם.

אַ ל ע ק ס אַ נ ד ר אַ: בין פֿילם-אַרטיסטין, ~~הער היטלער~~, באַ- רימטע פֿילם-אַרטיסטין. און איך האָב —

~~היטלער~~ [דער אַריער]: ~~און דו האָסט?~~ וואָס האָסטו? אַ קאָנטראַקט? נישט גילטיק מער.

אַ ל ע ק ס אַ נ ד ר אַ: אַ געליבטן.

ה מ ו ן: אַ געליבטן! ~~[illegible]~~

~~היטלער~~ [דער אַריער]: אַ ~~אידישן~~ [illegible]

א ל ע ק ס א נ ד ר א: קיין אידישע, נאָך איך נישט. הער.

ה י ט ל ע ר: וועסט שוין נוצן!

א ל ע ק ס א נ ד ר א: אַ — איז ער! אַ באָקסער!

ה מ ו ן: (מיט דרך-ארץ): אַ באָקסער! נו, דאָס איז שוין עפּעס אַנדערש.

א מ ב א ס א ד א ר ן: (צום היטלערן): איינגעטלעך... אַזוי וועלט-היסטאָריש געגומען... די אידישקעס זענען דאָך אונדז שטענדיק געווען סימפּאַטישער, איידער די אידן... שיילאָק — טפוי, אָבער דזשעסיקאַ...

ה מ ו ן: אַפּלאָן זי! פאַרוואָס זאָל נישט הנאה האָבן פון אַ שיינער אידישקע אַ גוטער קריסטלעכער באָקסער?

ה י ט ל ע ר: פון אַזאַ פראַגע איז איין טריט צו אַ צווייטער, אַ נאָך ערגערער! אייך וועט נאָך איינפאַלן צו פרעגן פאַרקערט אויך! פאַרוואָס — וועט איר פרעגן — זאָל נישט הנאה האָבן פון אַ גוטן קריסטלעכן באָקסער אַ שיינע אידישקע? דאָנערוועטער! זעט איר נישט, אַריער, וווהין דאָס פירט? (צו אַלעקסאַנדראַ) אויסגעשלאָסן! אַוועק פון אונדזערע באָקסערס! פאַרווערט! אומדערלאָזבאַר! ראַסן-ריינקייט! (צו אַלע פרום) געהערט? ראַסן-ריינקייט!

א ל ע ק ס א נ ד ר א: דזשאַן! נישט געקומען זיך געזעגענען אַפילו! דיינע וונדער-ווייסע ציין וועל איך קיינמאָל נישט פאַרגעסן! דזשאַן! זען דו ביסט דאָך מיין גרעסטע ליבע! און דיינע מעכטיקע אָרעמס — דיינע מ ע כ ט י ק ע א ר י ש ע אָרעמס —

ה י ט ל ע ר: דו, אין דיין אידן-לאַנד וועסטו יאָמערן! אויף דער שיף קרין! צו די איינשטיינס! צו די ראָטשילדס! איר ענט-זעצלעכע סעמיטישע היפּער-שיינקייטן, געגוג אייך צו פאַרשוועכן די אומשולדיק פון אַרישע באָקס-מייסטערס! גענוג מיט אידישער איבער-פּראָדוקציע! אייערע איינשטיינס — איבער-קלוג, אייערע ראָטשילדס — איבער-רייך, אייערע ווייבער — איבער-שיין! גענוג!

ה מ ו ן: גענוג!

א ל ע ק ס א נ ד ר א (ווערט פאַרטריבן אויף דער שיף אונטער פייפע-רייען און געלעכטערס)

ה י ט ל ע ר (מוסטערט מיטן בליק די מחנות געפאַנגענע): באַרימטהייטן, באַרימטהייטן, באַרימטהייטן! אויף! נעמט דאָס הנו צו זיך! נעמט זיי אַלע! שלעפּט זיי! (מען פירט די מחנות אויף דער שיף אַרויף) (מען ברענגט צושלעפּן טשאַפּלינען).

ט ש א פ ל י ן (מיט שטעקעלע און צילינדער): אָבער ביין! איך בין קיין ייד נישט! ריינסטער גוים-יונג! לאָזט אָפּ!

ק ו ל ו ת: אַפּלאָן!

א נ ד ע ר ע ק ו ל ו ת: שלעפּט אים! אַ ייד!

ט ש א פ ל י ן: איך האָב דאָקומענטן —

ה י ט ל ע ר (כעס): אויפן פייער די דאָקומענטן! ביסט אַ ייד.

טשאַפּלין: איך?

היטלער: דו!

טשאַפּלין: (צו עלע פּרוש — מיט התנועות) דזשענטלמען, פּאַר וואָס זאָלט איר פעלשן מיין מעטריקע?

היטלער: ראַסן-פאָרשער האָבן אויסגעפאָרשט — מע ווייסט שוין.

טשאַפּלין: איך בין נישט געמלט.

היטלער: ראַסן-פאָרשער האָבן אויסגעפאָרשט, אַז יאָ.

טשאַפּלין: איך ווייס נישט דערפון.

היטלער: וואָס קאָנסטו וויסן, צי דו ביזט געמלט אָדער נישט? די ראַסן-פאָרשער ווייסן.

טשאַפּלין: און ווער איז געווען מיין פאָטער?

היטלער: אַ ראַבינער.

טשאַפּלין: און מיין זיידע?

היטלער: אַ ראַבינער.

טשאַפּלין: און מיין עלטער-זיידע?

היטלער: זעלבסטפאַרשטענדלעך: אַ ראַבינער.

טשאַפּלין: און ווי איז מיין נאָמען?

היטלער (מיט [illegible]): קאַפּלאַן.

טשאַפּלין: (פאַרלוירן) אַלרייט. קאַפּלאַן. (שאָקלט מיטן קאָפּ [illegible]) וועל, גיי איך צו מיסטער איינשטיינען. מיט וואָס איז עס ערגער פאַר אַ פילם? (צו היטלערן) גוד-בײַ, הער קאָהן!

היטלער (אין גרימצאָרן): שווײַן-קערל! הייס איך דען קאָהן?

טשאַפּלין: הייס איך דען קאַפּלאַן? (לאָזט זיך צו דער שיף).

(עס קומט אָן אַ געשטאַלט — אַ הויכע, אַ בערדיקע, אַ מיגסטער-[illegible]).

היטלער: (פאַרשטעלט דעם וועג) וווהין?

די געשטאַלט: (פּאַסט אָפּ זיין האַנט, גייט ווײַטער) דער אייביקער ייד.

היטלער: אייביקער וואַגאַבונד! אויס וואַגאַבונד און אויס אייביק! אין יידן-לאַנד אַריין! [illegible]

די געשטאַלט: איך בין אַ סוד. אַ סוד קאָן נישט ווערן אויס אייביק. (גייט [illegible], [illegible]. הויבט זיך צו דער שיף אַרויף. די שיף רירט).

היטלער: (הויבט [illegible] דעם האַקן-קרייץ) [illegible] ישראל! צום קיינמאָל נישט ווידערזען!

בריטישער אַמבאַסאַדאָר: (טרעט פאָר): עקסקיוז... כדי אויסצומיידן מיספאַרשטענדעניש, מעלד איך אין נאָמען פון זיין מאַיעסטעטס רעגירונג —

(ס'ווערט שטיל).

היטלער (…): וואָס גייסטו מעלדן?

בריטישער אמבאסאדאר: איך מעלד, אז צוליב העכערע מלוכה-צוועקן האט זיין מאיעסטעטס רעגירונג פארהאלטן ביי זיך אן איינאיינציקן ייד.

היטלער: דאס ... ענגלאנד?

בריטישער אמבאסאדאר: א געניאלער כעמיקער. מיר מוזן אים האבן. ... וויצמאן דער צווייטער.

היטלער: וויצמאן דער צווייטער! שווינדלער!

בריטישער אמבאסאדאר: אן א ייד איז זיך ענגלאנד קיינמאל נישט באגאנגען.

(ברייטע אויפרודערונג)

(פארהאנג)

בילד 2

אויף דער שיף. די דעק.

סאקאלאוו און ווארבורג פארענדיקן א שאך-שפיל.

סאקאלאוו: שאך – מאט!

ווארבורג: נו, פארפאלן.

סאקאלאוו: מאט, מיסטער ווארבורג, מאט! פריער בין איך אייך נאכגעלאפן, אייך מיט געוואלד געשלעפט אין דער יידישער אגענק, איצט זענט איר מאט. (הויבט זיך אויף).

איינשטיין: (זיצט ביים פארענטש פון דער שיף, ...)

איב קאהאן: (לויפט צעטראגן) איך מוז קייבלען קיין ניו-יארק! קייבלען צו מיין צייטונג קיין ניו-יארק! לעצטע ידיעות פון דער שיף!

סאקאלאוו: וואס ניו-יארק? ווען ניו-יארק? אויס!

איב קאהאן: וואס האט איר געזאגט?

סאקאלאוו: אויס.

איב קאהאן: אויס? (קוקט זיך אום) יא, טאקע! אויס, אויס. (פא-צמישט) וואס טו איך אן א פייפער? זאגט מיר, וואס זאל איך רעדאגירן? די כוואליעס? און איז דער ים א לייטאטיפ? (גייען ביידע אויף און אפ איבער דער דעק).

ריינהארדט: אויף די פלעצער! מיינע הערן, אויף די פלעצער! אכטונג! איך רעזשיסיר! (לויפט צו איינשטיינען, באפט אים אן ביים אקסל, דרייט אים אויס צו זיך) מיטן פנים צו מיר! איך רעזשיסיר!

א י י נ ש ט י י ן: (פערבליפט) אָבער, ליבער הער ריינהאַרדט, ביז איך דען אַן אַקטיאָר?

ר יי נ ה אַ ר ד ט: (קומט צו זיך) אָך, יאָ, איך דערמאָן מיך... (יאָוזסדיק) אָבער איך, — פאַרשטייט, הער פּראָפעסאָר, — איך בין אַ רעזשיסער! אַ רעזשיסער בין איך! נישט אַבי־וועמען! ריינהאַרדט! און וו, ווען, וואָס זאָל איך רעזשיסירן? די וועלט, די גאַנצע וועלט איז געווען מיין בינע! און מ׳האָט זי מיר אַוועקגענומען! אַוועקגענומען!

א יי נ ש ט יי ן: די וועלט? אומצייליק זענען די וועלטן, הער ריינהאַרדט. פאַלגט מיך, טוט בעסער אַ קוק דורכן טעלעסקאָפּ.

ר יי נ ה אַ ר ד ט: וואָס וועלן מיר העלפן טעלעסקאָפּן? (אָפּ).

א יי נ ש ט יי ן: (נעמט זיך צוריק צום טעלעסקאָפּ און צייכנט דערביי אויף אַ בויגן מאַטעמאַטישע פאָרמולעס).

ז ש אַ ב אָ ט י נ ס ק י: (שטייט ביים פענסטער און קאָמאַנדירט די כוואַליעס) מעכטיק דאָס געוויש דיינס, יידישע אַרמיי! צום שטורם, יידישע אַרמיי! אַטאַקיר! ערשטע כוואַליע — ערשטער גאַרניזאָן! צווייטע כוואַליע — צווייטער גאַרניזאָן! דריטע כוואַליע — דריטער גאַרניזאָן! צום געווער! קאַנאָנאַדע!

ש ל ו ם אַ ש: יידן, איך האָב אָנגעשריבן אַ נייע ווערק. מיין נייע ווערק וויל איך אייך פאָרלייענען, יידן! (קיינער הערט אים נישט) כ׳האָב פון אייך פאַר גויים געשריבן. און זיי האָבן אויסגעהערט. פאַרוואָס הערט איר נישט? אידן, שטעלט זיך אָפּ אַ רגע — הערט אויס אַ מעשה (שרייט) הער, ישראל! (זיין קול גייט פאַרלוירן אין ים־געוויש; בלייבט שטיין, די הענט פאַרבראָכן) יעדער ייד הערט נאָר זיך אַליין, זיך אַליין. זיך אַליין.

ר אָ ט ש י ל ד: נו, גוט, האָט איר צוגענומען פון מיר די וועלט. האַלט זיך מיט איר; זי האָט אַזאַ פּנים, ווי אַן אַלטער האַקן־קרייץ. אָבער די וועלט־בערזע! די וועלט־בערזע!

ש ל ו ם ב ן ־ ח ו ר י ן: (אַ יונגער ייד) איך וויל פאַרגעסן, אַז דאָרט, ביי די פּרעטערס, האָב איך רגע געהאַט און געלט. טויט איז אַלץ; בלויז דו, ירושלים, לעבסט! לעצטע וואַנט פון צעשטערטן בית־המקדש, ווי צום שויס פון אַ געליבטער וועט צופאַלן מיין קאָפּ צו דיינע שטיינער. דיי הענט וועלן צוביישן מיינע הענט צו דיר. אַ נייעם טעמפּל וועל איך אויפשטעלן פאַרן עלטן גאָט פון עלטסטן פאָלק.

צ ו ו יי ט ע ר י ו נ ג ע ר יי ד: מיט דיר בין איך, שלום בן־חורין! אויך איך וויל פאַרגעסן. נישט זיי האָבן פאַרטריבן אונדז — נישט זייער האַנט! די הענט פון אַלמעכטיקן ווייזט דעם וועג אויף צוריק! צוריק, ישראל! דיין לאַנד איז אויסגעקויפט.

אַ י ו נ ג ע ייד י ן: (הייבט די הענט) עקעל און ברויט־שייער! טענק

אַרום שײַערן, פּענץ ביז פֿאַרטאָג! אַרבעט אויף אַקער-פֿעלדער, אַר, בעט ביז נאַכט!

ד ע ר א ײ ב י ק ע ר י ד (גײט אויף סטענדיק): צי דיך, ים, צי זיך אויס ביז צו גאָט! ברענג מײַן שאָטן פֿאַר זײַן בלויקײַט. איך וויל בלוי ווערן, ים! (גײט פֿאַרבײַ איבער קעפּ)

ס ט י פֿ ן ח ײַ ז: דזשואַיש פּיפּל, וועלן מיר מאַכן אַ קאָנגרעס? (מ'הערט אַ ביסל).

דזשואַיש פּיפּל, וועלן מיר אָננעמען אַ רעוואָלוציע? (מ'הערט אַ ביסל).

דזשואַיש פּיפּל, מוזן מיר אָנהײבן אָרגאַניזירן די ייִדישע מלוכה? (באַקומט פֿון ערגעץ אַ פּרעזידענט-גלאָק, קלינגט).

רוּאיִק! איך הײב אָן די פֿאַרזאַמלונג!

(בײגט זיך פֿריִער איבערן דעק, שרײַט צו די כוואַליעס, קלינגט אויף זײ מיטן גלאָק).

וואָס אַפּלאָדירט איר אַזוי? אַ סוף! הערט אַמאָל אויף מיטן אַפּלאָדירן! מיר האָבן וויכטיקע פֿראַגן אויף דער טאָג-אָרדענונג — (ים-געוויש).

אַ ל ע ק ס אַ נ ד ר אַ (קומט אַרויס אויפֿן דעק אין איר שענסטן קלײד, הערט אַרומגעריגלט)

ר ײ נ ה אַ ר ד ט: ווי אַ ביבלישע קעניגין זעט איר אויס, אַלעק-סאַנדראַ! איך אַנגאַזשיר אײַך —

ש ל ו ם אַ ש: ווי גליִענדיק שוואַרץ דו ביסט! שוואַרצע זון!

ר ײ נ ה אַ ר ד ט: איר טרעט אַרײַן אין מײַן טעאַטער, אַלעק-סאַנדראַ?

אַ ל ע ק ס אַ נ ד ר אַ: האָט איר דען אַ טעאַטער?

ר ײ נ ה אַ ר ד ט (דערמאָנט זיך, בלאָזט אַרום זיך) האַ... גײען... בלויז ים, הימל, ייִדן און... איך ווײס גאָרנישט מער... גישטאָ קײן טעאַטער, אַלעקסאַנדראַ....

אַ ל ע ק ס אַ נ ד ר אַ: אַך, האָליוווד... און דזשאַן... דזשאַן מיט די וווּנדער-ווײַסע צײן... נישטאָ מער ביידע...

ש ל ו ם אַ ש: שוואַרצע זון, איך וועל דיך באַשרײַבן.

אַ ל ע ק ס אַ נ ד ר אַ: איך דאַרף געליבט ווערן, נישט באַשריבן ווערן.

ש ל ו ם אַ ש: אויך ייִדן קאָנען ליב האָבן, אַלעקסאַנדראַ... (מיט חזר-ניגון) שיר — דאָס געזאַנג, השירים — איבער אַלע געזאַנגען, אשר לשלמה — וואָס צו שלמהן...

אַ ל ע ק ס אַ נ ד ר אַ: כאַ-כאַ... איך דאַרף אַ נ ד ע ר ע אָרעמס — ש ט אַ ל ע ר נ ע! (נעמט אַרויס דאָס בילד פֿון איר בעקסער, קוקט, באַקומט פֿײַכטע אויגן, מאַכט אַ פּאָר טריט צו באַגלײטער — נאָך איר).

טשאַפּלין: (קומט איר אַנטקעגן מיט אַ פילם-אַפּאַראַט) שטיי! אַ פילם!

אַלעקסאַנדראַ: טשאַרלי טײַערער, ביידע אין איין נויט! אמת? קום, מירן רעדן וועגן האָליוואוד...

טשאַפּלין: האָליוואוד? ווי קומען האָליוואודער פילמען צו דעם. וואָס איך זע דאָ? (נעמט זיך צום אַפּאַראַט) רויק! דאָס וועט זײַן אַ וועלט-פילם!

אַלעקסאַנדראַ: (מיט פאַראַכטונג) קלאָגן! (אָפּ אין דער ריכטונג צו איינשטיינען).

טשאַפּלין: כאַ-כאַ... וועסט בײַ מיר שפילן אַ הויפּט-ראָלע. אַרבעט פאַר מיר, אַלעקסאַנדראַ, אַרבעט! (גייט איר נאָך).

אַלעקסאַנדראַ: (גייט פאַרבײַ איינשטיינען. איינשטיין קוקט זיך נישט אום. צו די בעגלייטער) דער פּראָפעסאָר קוקט קיינמאָל נישט אויף פרויען? אָדער זעט ער פרויען אויפן הימל? (צו איינשטיינען) קאָן מען אײַך באַאומרויִקן מיט אַ פראַגע?

איינשטיין: (הייבט אויף אַ פּאָר קינדישע אויגן): אינטערעסירט אײַך די רעלאַטיוויטעטס-טעאָריע?

אַלעקסאַנדראַ: אָ, אַבסאָלוט נישט. איך וויל נאָר פרעגן, צי ווערט אײַך נישט אומהיימלעך אַמאָל מיט אַזאַ גרויסן ייִדישן קאָפּ אויף די פּלייצעס?

איינשטיין: מיט אַ קאָפּ איז קיינמאָל נישט אומהיימלעך.

אַלעקסאַנדראַ: זעט איר, און מיר איז אַזוי אומעטיק. זינט זיי האָבן מיך פאַרטריבן פון האָליוואוד — איז מיר אומעטיק. איך האָב נישט ליב דעם ים. איך האָב נישט ליב די שטערן. איך האָב נישט ליב די ייִדן. אויף וואָס זאָל איך קוקן? אויפן וואַסער? אויף אײַך? מיר איז לאַנגווײַליק.

איינשטיין: (לייגט אָפּ דעם טעלעסקאָפּ, נעמט זיך צו דער פידל, וואָס ליגט נעבן אים. פּרוּווט די סטרונעס).

אַלעקסאַנדראַ: (איראָניש): גייט איר געבן קאָנצערט?

איינשטיין: דאָס וואונדערט אײַך? דאָס איז דאָך איינפאַך. דער טעלעסקאָפּ האָט מיר פאַרטרויט אַ פּאָר נײַע פאָרמולעס. איך האָב זיי דאָ אויפגעשריבן. און איצט, נאַטירלעך, גיי איך זיי אויסשפּילן.

אַלעקסאַנדראַ: איר שפּילט אויס אויף אַ פידל פאָרמולעס?

איינשטיין: ווייסט איר נישט, אַז מוזיק און מאַטעמאַטיק זענען פאַרבונדן?

אַלעקסאַנדראַ: מײַן באָקסער האָט עס מיר קיינמאָל נישט געזאָגט.

טשאַפּלין: (שפּרינגט צו פילמט): עקסצענטרישע סצענע פאַר מײַן

וועלט־פילם! פאר מײַן טשאַפּליניאַדע! דער גרעסטער ייִדישער ק אַ פּ־
דאָס שענסטע אידישע ל ײַ ב!

ק ו ל ו ת: פון ווען אָן איז עס טשאַרלי אַ שדכן?

ט ש אַ פּ ל י ן: ווײַזט אויס, זינט זיי האָבן מיך געצוווּנגען צו ווערן אַ ייִד. (פאַרטראַכט זיך) ג ע צ וו ו נ ג ע ן צו ווערן? ווער ווייס... צווייפל קאַפּלאַנס דאָ אויף דער וועלט – בין איך אפשר אין דער אמתן אַ קאַפּלאַן? (צום אײַביקן ייִד, וואָס הייבט זיך פון צײַט צו צײַט, בײַם פאַרבײַ, פאַרשווינדט און באַווייזט זיך ווידער) העי, דו, מיסטער אייבי־קער ייִד!

א ײַ ב י ק ע ר י ִ ד: וואָס ווילסטו, מײַן זון?

ט ש אַ פּ ל י ן: מוזסט דאָך וויסן: בין איך ווירקלעך אַ קאַפּלאַן אָדער נישט?

א ײַ ב י ק ע ר י ִ ד: איך ווייס אויך נישט. לאַנג שוין פאַרלוירן דעם חשבון פון די קאַפּלאַנס, מײַן זון (בײַם פאַרבײַ).

א ײַ נ ש ט ײַ ן: (ש פּ י ל ט).

ט ש אַ פּ ל י ן: (לאָזט זיך טאַנצן צום טאַקט פון דער מ ו ז י ק, זינגט מיטן ניגון פון פאָלקסליד: צ ע ן ב ר י ד ע ר ז ע נ ע ן מ י ר ג ע ו ו ע ן)!

אײן קאַפּלאַן בין איך מיר געווען
מיט צרות פאַרשידענערליי,
קומט צו גיין אַ צווייטער קאַפּלאַן –
איז געוואָרן צוויי.

אוי, אײַנשטײַן מיט דעם פידל,
טשירי־בירי־באַם!
שפּיל זשע מיר אַ לידל
אויפן מיטן ים!

צוויי קאַפּלאַנס זענען מיר געווען,
געלעבט פון קײַ־און־שפּײַ.
ס'קאַצל קומט! שוין דאָ אַ דריטער –
איז געוואָרן דרײַ.

אוי, אײַנשטײַן מיט דעם פידל,
א. א. וו.

דרײַ קאַפּלאַנס זענען מיר געווען –
זאָל אײנער כאָטש זײַן אַ גביר!
ס'קאַצל קומט! אַ פערטער קבצן –
איז געוואָרן פיר!

אוי, אײַנשטײַן מיט דער פידל,
א. א. וו.

זעגען מיר, הייסט עס, פיר קאַפּלאַנס געווען,
כאַטש שרײַ ביז מאָרגן און שימף!
נעמט און קומט אַ פינפטער קאַפּלאַן –
איז געוואָרן פינף.

אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
א. א״ה.

פינף קאַפּלאַנס זענען מיר געווען,
געבענקט נאָך פריש געבעקס.
צוגעקומען נאָך אַ בעקער –
איז געוואָרן זעקס.

אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
א. א״וו.

זעקס קאַפּלאַנס זענען מיר געווען,
האָבן מיר וועקסלען געשריבן.
צוגעקומען נאָך אַ שרײַבער –
איז געוואָרן זיבן.

אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
א. א״וו.

זיבן קאַפּלאַנס זענען מיר געווען,
האָבן מיר חובות געמאַכט,
קומט צוגיין אַן אַכטער מאַכער –
איז געוואָרן אַכט.

אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
א. א״וו.

אַכט קאַפּלאַנס זענען מיר געווען,
געטרונקען צרות ווי ווײַן.
סקאַצל קומט! אַ נײַנטער טרינקער –
איז געוואָרן נײַן.

אוי, איינשטיין מיט דעם פידל,
א. א״וו

און איצט זענען דאָ צוועלף קאַפּלאַנס,
אַז עס ווייס שוין נישט גאָט אַליין,
צי דער טשאַפּלין איז אַ קאַפּלאַן –
אָדער טאַקע ביין.

אוי, אײנשטײן מיט דעם פידל,
משירי, בירי, באָם!
שפּיל־זשע מיר אַ לידל
אויפן מיטן ים!

(פ אַ ר ה אַ נ ג)

●

ביִלד 3

קאַרנאַוואַל אין תל־אביב. נאַכט.
ראַקעטן. מאַסקעס. יום־טובדיק געקלײדטער
העראָלד שטײט און טרומײטערט.

ה ע ר אָ ל ד: קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל! תל־אביבער קאַרנאַוואַל איז אויסגערופן! פּאָריקע נאַכט איז געווען די וואַל־נאַכט און איצט קומט פאָר לכּבוד דער וואַל־נאַכט אַ קאַרנאַוואַל־נאַכט! דען גרויס איז די פרייד אין ישראל: מיר האָבן אויסגעוויילט דעם פּראָפעסאָר איינשטײן צום פּרעזידענט און דערנאָך האָבן מיר אויסגעקליבן די שענסטע פרוי צווישן אונז, אַלעקסאַנדראַ, און זי געמאַכט צו דער פרוי פונם פּרעזידענט, כּדי דאָס יִידישע לײב און דער יִידישער גײסט זאָלן צוזאַמען בויען די יִידישע מלוכה! קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל! און געשען איז דאָס — זאָל וויסן גרויס און קלײן — לויטן אײנפאַל פון טשאַרלי קאַפּלאַן אָדער טשאַפּלין, אַ באַרימטער מאַן פון דער שטאָט האָליוווד, איצט אין תל־אביב! קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל!

(מוזיק)

ט ש אַ פּ ל י ן: מישט זיך אויס, מישט זיך אויס, מישט זיך אויס! זאָל זיך אויסמישן הימל און ערד! ווײַבערשע לאָקן און מענערשע בערד! חלום, חלום, חלום! זאָל תל־אָביב ווערן האָליוווד הײַנטיקע נאַכט! א י ך ו ו י ל אַ פ י ל ם פ ו ן אַ פ אָ ל ק! (טאַנצט)

איך דריי מיך אום, שלימזל,
ווי אַ חלום אויף אַ יאַריד —
איז דאָך טאַקע אַ קשיא:
מיט וואָס בין איך נישט קיין ייִד?

און אַ שטעקעלע האָב איך
און כ'דריי דערמיט געניט...
איז דאָך טאַקע אַ קשיא:
מיט וואָס בין איך נישט קיין ייִד?

אַלעקסאַנדראַ: (קומט אָן).

(יובל און המון. מוזיק. מאַסקן־טענץ אַרום אַלעקסאַנדראַן).

קולות: ווו איז אַלבערט, פּרעזידענט פֿון ישראל?

אַלעקסאַנדראַ: (אויפֿגערעגט) אַלבערט! אייער אַלבערט איז אַ מאָדנער מענטש! אייער אַלבערט איז סקאַנדאַליעז! איך וועל זיך מיט אים גטן! אומבאַדינגט!

קולות: אַזוי שנעל?

טשאַפּלין: סע מאַך מיר נישט קאַליע דעם פֿילם!

אַלעקסאַנדראַ: איך זאָג אים: קום צום קאַרנאַוואַל, ענטפֿערט ער, אַז ער דאַרף אויסרעכענען דעם ליכט־וועג פֿון עפּעס אַ שטערן! ענטפֿער איך: איך בין אויך אַ שטערן! אַ סטאַר, אַ האָליוודער סטאַר! ווייסט איר, וואָס ער האָט געוואָגט צו זאָגן? דער מענטש האָט געוואָגט צו זאָגן, אַז יענער שטערן דאָרט איז אים אינטערעסאַנטער!

טשאַפּלין: (קוקט צום הימל) הויכגעערטער שטערן, פֿאַל אַראָפּ פֿון הימל און בעט איבער אַלעקסאַנדראַן! דערקלער איר, איך בעט דיך, אַז איינשטיין איז נישט גערעכט!

(דער שטערן פֿליט אַראָפּ פֿון הימל און פֿאַלט צו אַלעקסאַנדראַס פֿיס).

דער שטערן: קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל! איך פֿאַל, איך פֿאַל, איך פֿאַל! איך פֿאַל צו די פֿיס פֿון דער שיינער אַלעקסאַנדראַ! איך בויג פֿאַר דער שיינער אַלעקסאַנדראַ מיין גאָלדענעם קאָפּ! איך בעט איבער די שיינע אַלעקסאַנדראַ!

אַלעקסאַנדראַ: (צופֿרידן) איר זענט זייער העפֿלעך, ליבער שטערן!

דער שטערן: זייט מוחל איינשטיינען! מיר צוליב — זייט מוחל איינשטיינען!

אַלעקסאַנדראַ: איך בין מוחל, מיין ליבער. (קאָקעטיש) זענען אַלע אין הימל אַזוי גאַלאַנט?

דער שטערן: אַלע, אַלע! אָבער אַנטשולדיקט! איצט מוז איך צוריקפֿליען! פֿון מיין הימלישער לאָזשע וועל איך דעם קאַרנאַוואַל אָבסערווירן בעסער! אַ גוטע נאַכט, שיינע אַלעקסאַנדראַ! אַ גוטע נאַכט!

אַלעקסאַנדראַ: אַ גוטע נאַכט, מיין ליבער!

אַלע: אַ גוטע נאַכט!

(שטערן — אַפּ).

טשאַפּלין: (שטעלט די גאַנצע צייט און פֿילמט) די סצענע מיטן שטערן איז נישט שלעכט. מיר פֿעלט אָבער צו אַ מאַסן־סצענע מיין פֿריינט אַלבערט, דער גוטמוטיקער־פּרעזידענט פֿון ישראלס רעפּובליק!

קולות: אָט גייט ער! ענדלעך!

איינשטיין: (קומט אָן אַ צעטראָגענער, זשעסטיקולירט) איך דערקלער,

אַז אויב איר ווילט מיך פאַר פּרעזידענט — וועט איר מיר מוזן אויפשטעלן אַן אָבסערוואַטאָריע.

קולות: מיר וועלן אויפשטעלן.

איינשטיין: איך קאָן נישט אַרבעטן. אויסגעשלאָסן. איר זענט אַ צו רוישיק פאָלק. איר זענט טומלער! צוליב אייער הייניקן קאַרנאַוואַל האָב איך נישט געקאָנט אַנטדעקן אַ געוויס געזעץ, וואָס —

קולות: קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל! צו וואָס געזעצן? קאַרנאַוואַל!

איינשטיין: (ווערט אַריינגעצויגן אין מאַסקן־טאַנץ)

טשאַפּלין: (פּילמט)

(אייבציקהייז קומען אַן פון דער נאַכט: ריינהאַרדט, ראָטשילד, סטיפן ווייז, זשאַבאָטינסקי, סאָקאָלאָוו, וואַרבורג, אייב קאַהאַן, שלום אַש)

ראָטשילד: איך האָב פאַרבלאָנדזשעט אויף דער בערזע פון חלומות.

סטיפן ווייז: יידיש פאָלק, וואָס טאַנצסטו? אָרגאַניזאַציע! רעזאָלוציע! באַקלערן, וואָס מיט אונז טוט זיך — וויסן — באַשליסן —

ריינהאַרדט: שפּילט מען דאָ שעקספּירס חלום פון אַ זומער־נאַכט?

זשאַבאָטינסקי: יידן, מיר מוזן האָבן אַן אַרמיי! איינס־צוויי, איינס־צוויי — אַן אַרמיי! דיסציפּלין! נישט אַזוי ווילד! דיסציפּלין!

סאָקאָלאָוו: יידן, וואָס פאָרט איר נישט קיין ציון?

וואַרבורג: איז דען דאָ נישט ציון, מיסטער סאָקאָלאָוו?

סאָקאָלאָוו: ניין, מיסטער וואַרבורג. נישט דאָס האָט מען געמיינט.

אייב קאַהאַן: גראַנדיעז! איך מוז קייבלען קיין ניו־יאָרק! גראַנדיעז! (קוקט זיך אום) אָבער ווו איז מיין צייטונג?

שלום אַש: אַ גוי! איך זוך אַ גוי! ווער וועט איבערזעצן מיינע זאַכן?

(די בארימטהייטן נעמען זיך אַן פאַר די הענט און טאַנצן).

(עס קומט אָן אַ היטלער־מאַסקע, באַגלייט פון מוזיק)

היטלער־פיגור: דאָנערוועטער נאָכאיינמאָל!

אַלע: קאַרנאַוואַל, קאַרנאַוואַל!

היטלער־פיגור: לאַכן פאַר יידן שטרענגסטנס פאַרבאָטן!

אַלע: לאַך, ישראל!

(געלעכטער).

היטלער־פיגור: האָב איך נישט געזאָגט? לאַכן פאַרבאָטן! לאַכן פאַר נישט־אַריער שטרענגסטנס פאַרר—באָטן!

אַ ל ע: לאַך הצכּר, ישראל!

(אַ גרעסער געלעכטער, ווי פריער)

(היטלער-פיגור, מיט אירע בּאַגלייטער, אַפּ אונטער מוזיק אין דער נאַכט)

ס'קומען אַן: דער אייבּיקער ייִד און שלום בּן-חורין, דער יונגער ייִד).

שלום בּן-חורין: וואָס טומלט דאָס פֿאָלק אַזוי, איי-בּיקער?

אייבּיקער ייִד: היינט זענען זיי דאָ, מאָרגן טראָגן זיי ווי-דער דעם אומרו פֿון זייער אייבּיק בּלוט דער וועלט אַנטקעגן. די וועלט זאָל נישט בּלייבּן אָן זיי.

שלום בּן-חורין: און דאָ? דאָ ווער וועט בּלייבּן, איי-בּיקער?

אייבּיקער ייִד: דו!

שלום בּן-חורין: איך?

אייבּיקער ייִד: צום אויפשטאַנד רוף! און ווער עס גייט מיט דיר — דער איז דערלייזט — דער בּלייבּט!

שלום בּן-חורין: ווער בּין איך און וואָס? אַ שפּענדל אויפן ווינט —

אייבּיקער ייִד: איך בּין אייבּיק און איך וועל דיר העלפֿן.

שלום בּן-חורין: אָבּער צופּיל געדענק איך! און שרעק-לעך איז דאָס געדענקען מיינס

אייבּיקער ייִד: וואָס-זשע ווילסטו, בּן-חורין?

שלום בּן-חורין: פֿאַרגעסן! (פּויזע) טאָר מען פֿאַר-געסן אַ מאַמעס קאָפּ, צעשניטן מיט דער שווערד פֿון ערלים? טאָר מען פֿאַרגעסן? מען טאָר נישט. אָבּער איך וויל, אייבּיקער — איך וויל נישט וויסן מער. פֿון וועגן ירושלים בּאַגער איך צו פֿאַרגעסן אויך דאָס, וואָס מען טאָר נישט פֿאַר-געסן. (ציט אויס די הענט צו אים) בּענטש מיך, אייבּיקער!

אייבּיקער ייִד: ווילסטו — וועסטו! פֿון איצט אָן וועל איך דיך היילן מיט פֿאַרגעסנקייט. און יונגע מענער און יונגע פֿרויען, וואָס ווילן פֿאַרגעסן, ווי דו, וועלן מיטגיין מיט דיר.

שלום בּן-חורין: קאָן דאָס געשען? איז דאָס מעגלעך?

אייבּיקער ייִד: די, וואָס געדענקען, וועלן זיך שלאָגן מיט אייך. איר אָבּער וועט פֿאַרגעסן — און אייך וועט זיך ווייזן דאָס ווונדער.

(פּ אָ ר ה אַ נ ג)

בילד 4

אין ירושלים, דער רעזידענץ פון דער ייִדישער מדינה.
נאַכט.
איינשטיינס פּריוואַטע אָבסערוואַ-
טאָריע.

אײנשטײן: (בײַם טעלעסקאָפּ) אומענדלעכקייט... ווען זיי דאַרפֿן אונדז ווייסן, וואָס אומענדלעכקייט איז... זיי ווייסן ניט... ווייסן נישט אַפילו, וואָס ענדלעכקייט איז... טענות האָבן זיי... טענות... טענות... (צייכנט עפּעס אויפֿן פּאַפּיר) וואַרט! וואַרט! ס׳האָט עפּעס אַ בליץ געטון. וואָס איז עס געווען? אַ ניי-אַנטדעקטער שטערן? אַ ניי-אַנטדעקטער געדאַנק? (פּויזע) פֿייערלעכקייטן, קאַרנאַוואַלן, יום-טובים טאָג בײַ טאָג, נאַכט בײַ נאַכט, און – טענות, טענות, טענות... טענות און יום־טובים... און וואָס וויל פֿון מיר זייער אַלעקסאַנדראַ?

(קולות און טריט)

(ס׳קומען אַרײַן דרײַ ייִדן)

ערשטער ייִד: אַנטשולדיקט, הער פּרעזידענט. מיר זענען אײַך געקומען בעטן, איר זאָלט אונדז אָפּטרעטן די אָבסערוואַטאָריע.

אײנשטײן: אײַך? אָפּטרעטן?

ערשטער ייִד: וואָס וווּנדערט איר זיך? איר זענט דאָך פּראָפֿעסאָר איינשטיין, ניין?

אײנשטײן: איך מיין, אַז יאָ.

ערשטער ייִד: מיר מיינען אויך, אַז איר זענט עס. נאָר אויב אַזוי – קומט אונדז די אָבסערוואַטאָריע. וואָרום מיר זענען דרײַ איינשטיינס. אָדער ריכטיקער: יעדער איינער פֿון אונדז איז אַ דריטל איינשטיין און זאָלבעדריט זענען מיר אַ גאַנצער איינשטיין.

צווייטער און דריטער ייִד: זאָלבעדריט זענען מיר אַ גאַנצער איינשטיין.

ערשטער ייִד: אַ גאַנצער און אַ בעסערער. מיר האָבן, נעמלעך, זאָלבעדריט אויסגעקלערט אַ נײַע רעלאַטיוויטעט-טעאָריע. אַ נײַע און אַ בעסערע. קומט אונדז על-פּי-יושר די אָבסערוואַטאָריע.

אײנשטײן: און די פּרעזידענטור?

ערשטער ייִד: אויך.

צווייטער און דריטער ייִד: זאָלבסטפֿאַרשטענדלעך. די פּרעזידענטור אויך. וואָס דען האָט איר געמיינט, מיר װעלן זיך אָפּזעקוזעצן אומזיסט-אומנישט אויסקלערן אַ בעסערע רעלאַטיוויטעט-טעאָריע?

אײנשטײן: נו, און אַלעקסאַנדראַ?

ערשטער ייִד: קומט אונדז אודאי און אודאי. ווי דען?

צווייטער און דריטער ייִד: זאָלבסטפֿאַרשטענדלעך. מיר

וועלן זיך דאָך נישט אָוועקזעצן אומזיסט-אומנישט אויסקלערן אַ נייע און איינציקאַרטיקע רעלאַטיוויטעטס-טעאָריע.

א י י נ ש ט י י ן: וואָס-זשע ווילט איר?

ד י ד ר ײַ: איר פֿאַרשטייט נאָך אַלץ נישט? אַבי מ'זאָגט אויף אײַך, אַז איר זענט גֿעניאַל.

א י י נ ש ט י י ן: ניין, איך פֿאַרשטיי נישט.

ע ר ש ט ע ר י ִ ד: וואָס פֿאַרשטייט איר דאָ נישט? מיר ווילן, ערשטנס, די אָבסערוואַטאָריע —

צ ו ו י י ט ע ר א ו ן ד ר י ט ע ר י ִ ד: ניין! ערשטנס די אַלעקסאַנדראַ —

ע ר ש ט ע ר י ִ ד: יאָ, ערשטנס: די אַלעקסאַנדראַ. צווייטנס: די פּרעזידענטור, דריטנס — אָבער דאָס איז שוין ווײַ נ י ק ע ר וויכטיק — די אָבסערוואַטאָריע.

צ ו ו י י ט ע ר א ו ן ד ר י ט ע ר י ִ ד: יאָ, מכּח דער אָבסערוואַטאָריע וועט מען דורכקומען.

ע ר ש ט ע ר י ִ ד: דרײַ טעג און דרײַ נעכט גיבן מיר אײַך צײַט צו באַקלערן. וועט איר נישט נאָכקומען אונדזערע גערעכטע פֿאָדערונגען — וועלן מיר, נאַטירלעך, מאַכן אַ רעוואָלוציע.

צ ו ו י י ט ע ר א ו ן ד ר י ט ע ר י ִ ד: זעלבסטפֿאַרשטענדלעך.

ע ר ש ט ע ר י ִ ד: אַלע הכנות צו דער רעוואָלוציע האָבן מיר שוין געמאַכט. ציטערט פֿאַר דעם גערעכטן פֿאָלקס-צאָרן. אַנטשולדיקט, וואָס מיר האָבן אײַך אַביסל געשטערט.

צ ו ו י י ט ע ר א ו ן ד ר י ט ע ר י ִ ד: אַ גוטע נאַכט. ציטערט פֿאַרן פֿאָלקס-צאָרן. אַנטשולדיקט. (אָפּ אַלע דרײַ).

א י י נ ש ט י י ן: אַזוי טאָג בײַ טאָג, אַזוי נאַכט בײַ נאַכט... אָפּאָזיציע... רעוואָלוציע... גערעכטע פֿאָדערונגען... אָפּאָזיציע, גערעכטע פֿאָדערונגען, רעוואָלוציע... און דאָ זינגען צאָלן: אַנטפֿלעק אונדז! ווי מלאכים זינגען זיי... וועלטן בעטן זיך: קוק אונדז אָן! אַנטדעק! (לאָזט זיך לויפֿן הינ און צוריק. הערט זיך אײַן) קולות.. טריט.. שוין ווידער!

(עס קומען אַרײַן די ב אַ ר י מ ט ע א ִ י ד ן).

ס ט י פֿ ן ו ו ײַ ז: ווייסט איר, וואָס אונדז קומט פֿאַר, הער פּרעזידענט? די ייִדישע מלוכה הענגט אויף אַ האָר... וואָס איז דער דינסטער שטערן-שטויב אַנטקעגן דעם ייִדן-שטויב? מען מוז אָרגאַניזירן דעם ייִדן-שטויב, הער פּרעזידענט. אָרגאַניזירן דעם כאַאָס. רופֿט צונויף דעם פּאַרלאַמענט. די לאַגע ווערט ערגער פֿון מינוט צו מינוט. באַלד וועלן אַלע ייִדן ווערן פּרעזידענטן. קיינער קאָן קיינעם נישט באַפֿעלן. אַלץ אויסגעמישט.

א י י ב ק אַ ה אַ ן: נעמט מיך, הער פּרעזידענט. איך וויל אַרויסגעבן אַ פּייפּער אין ישׂראל-לאַנד. אַ גרויסע צײַטונג, אַ „פֿאָרווערטס". אָבער פֿאַר וועמען?

אײנשטײן: וואָס הײסט פֿאַר װעמען? פֿאַר ייִדן.

אײב קאַהאַן: (צעפּירט מיט די הענט) אַלע ייִדן זענען געוואָרן רעדאַקטאָרן.

אײנשטײן: (לאָזט אַראָפּ דעם קאָפּ) און אײנשטײנס.

אײב קאַהאַן: יעדער ייִד האָט זײַן אײגענע צײַטונג און איז אין אָפּאָזיציע צום צווײטן ייִד.

רײנהאַרדט: און איך, הער פּרעזידענט, האָב געוואָלט — וואָס זאָל איך דען וועלן? טעאַטער שפּילן! טעאַטער! האָט אָבער יעדער ייִד אָנגעשריבן אַ פּיעסע! פּאַטאַל! און קײן ייִד וויל נישט דערלאָזן, מ'זאָל שפּילן די פּיעסע פֿון זײַן קאָנקורענט.

זשאַבאָטינסקי: אַן אַרמײ געוואָלט שאַפֿן! אַ ייִדישע אַרמײ! איז אָבער יעדער ייִד — אַן אַרמײ! און די אַרמײען, די ייִדן מײן איך, שלאָגן זיך!

שלום אַש: און גײ שרײַב, אַז אַלץ, וואָס קומט דאָ פֿאָר, איז אומבאַשרײַבלעך! אומבאַשרײַבלעך!

ראָטשילד: וווּ זאָל איך אַהינטון מײַנע קאַפּיטאַלן? אַז אַלע קומען נאָך אַ גמילות־חסד. דערמיט הײבט זיך אָן, דערמיט לאָזט זיך אויס. אַז קײנער פֿון זײ דאַרף קײן קאַפּיטאַל נישט. אַ גמילות־חסד, פֿאַניע ראָטשילד, אַ גמילות־חסד...

סאָקאָלאָוו: און וווּ איז ציון? וווּ? אײַער פּרוי, הער פּרעזידענט, שרײַט: ציון איז אין האָליוווד! אַ ייִד פֿון האָנאָלולו קאָכט זיך: ציון איז אין האָנאָלולו! אַ ייִד פֿון נאָרדפּאָל טענהט, אַז ציון איז אויפֿן נאָרדפּאָל, און אַ ייִד פֿון דרום־פּאָל וויינט, אַז ציון איז אויפֿן דרום־פּאָל! וווּ איז ציון, הער פּרעזידענט?

וואַרבורג גלײבט מיר: ציון איז אין ניו־יאָרק, מיסטער סאָקאָלאָוו.

סאָקאָלאָוו: בײַ די טײַכן פֿון בבל זענען זײ געזעסן און האָבן געוויינט, זיך דערמאָנענדיק אָן ציון. בײַ די טײַכן פֿון ציון זיצן זײ און וויינען, זיך דערמאָנענדיק אָן בבל. אַלע ווילן זײ צוריק —

אײביקער ייִד: (טראָגט זיך פֿאַרבײַ; מיט פֿליסטער־קול): נישט אַלע (אָפּ).

אײנשטײן: און אַלע זענען זײ אין אָפּאָזיציע. איר ווײסט אָפּט באַפֿאַלט מיך אַ מורא, אַז אויך די שטערן — איר פֿאַרשטײט־

אַלע: אַז וואָס?

אײנשטײן: נו, דאָס איז אַ נאַרישער געדאַנק, פֿאַרשטײט זיך... נאָר עס פֿאַלט מיר אײַן, זעט איר, דער אומזיניקער געדאַנק, אַז אויך די שטערן קאָנען נאָך אַריבער אין דער אָפּאָזיציע — און דעמאָלט בין איך אַ פֿאַרפֿאַלענער.

אַלע: אָבער — —

אײנשטײן: יאָ, יאָ, דעמאָלט בין איך אַ פּאַרפֿאַלענער.

אַלע: (טרײסטן אים) נו, אַזוי שלעכט איז נאָך נישט. מיר װעלן קעמפֿן. רופֿט צונויף דעם פּאַרלאַמענט.

אײנשטײן: (רעזיגנירט) דאָס װעל איך.

אַלע: אַ גוטע שטערנדיקע נאַכט אײַך, הער פּרעזידענט! (אָפּ).

אײנשטײן (נאָך אַ שטילשװײַגן): טאָ איך אפשר דעם פּאַרלאַנג פֿון די דרײַ ייִדן? אָ, װען זײ נעמען פֿון מיר װירקלעך צו אַלעקסאַנדראַן מיט דער פּרעזידענטור! די אָבסערװאַטאָריע? הם... אָבער װאָס אָנבאַלאַנגט דעם לעצטן פּונקט... װעט מען דורכקומען — האָבן זײ געזאָגט... (פֿאַרטראַכט זיך).

(ס׳רײַסט זיך אַרײַן אַלעקסאַנדראַ).

אײנשטײן (צעשטרבט): אַ... דאָס ביסטו...

אַלעקסאַנדראַ: װײסטו, אַז איך האָב דיך פֿײַנט?

אײנשטײן: װאָס װילסטו?

אַלעקסאַנדראַ: װאָס איך װיל? דײַן טעלעסקאָפּ צעברעכן! די שטערן בײַ דיר אָװעקנעמען, געניאַלער ייִדישער קאָפּ! געגנוג! מען דאַרף עס נישט! גײ אַרונטער!

אײנשטײן: לײַטער זיך, ייִדיש בלוט! הײב זיך אַרויפֿצו! (װײַזט איר אױפֿן הימל) קוק, אַלעקסאַנדראַ!

אַלעקסאַנדראַ: הימל. װאָס העלפֿט הימל? די װעלט גיב צוריק! מ׳האָט בײַ מיר, מ׳האָט בײַ זײ אַלע די װעלט אַװעקגערויבט! אונדז פֿאַרשלאָסן! און מיר ליגן אין אײן זאַק, צונויפֿגעװאָרפֿן, צונויפֿגעמישט, צונויפֿגעקנוידערט — און קריגן זיך! ביזט דאָך געניאַל, זאָגן זײ. טאָ גײ אַרונטער און גיב די װעלט אונדז! זאָל דײַן געניאַליטעט אונדז אויסקעמפֿן די צוריקקער! מיר זאָלן דאָ נישט בלײַבן, הערסטו? נישט בלײַבן דאָ!

אײנשטײן: די װעלט? װוּ איז דען נישט די װעלט, אַלעקסאַנדראַ? צװישן שטויב און װעלט איז קײן גרענעץ נישטאָ. אַזױפֿיל װעלטן פֿאַראַן — און דו שרײַסט: די װעלט! װעלכע?

אַלעקסאַנדראַ: איך װײס נישט... איך—איך װיל האָליװוּד צוריק! און דעם ייִד פֿון יאָהאַנעסבורג — גיב יאָהאַנעסבורג צוריק! װאָס קוקסטו מיך אָן? די װעלט, זאָג איך! דרויסן! דאָרט דרויסן!

אײנשטײן: נישטאָ קײן דרויסן, אַלעקסאַנדראַ.

אַלעקסאַנדראַ: גײ אַרונטער!

אײנשטײן: נישטאָ קײן אונטן.

אַלעקסאַנדראַ: איך באַדויער דיך, ייִדישער קאָפּ.

אײנשטײן: איך באַדויער דיך, ייִדיש בלוט.

אַלעקסאַנדראַ: (צאָרניק) װאָרט! איך — איך װעל איבערנעמען די מאַכט! װעל אָרגאַניזירן די צוריקקער-פּאַרטײ, די ייִדן-

עקספּאָרט-פּאַרטיי! אָ, זיך ווידער פונאַנדערשפּרייטן, פונאַנדערוייען, פונאַנדערגיין! וואָס טוען מיר דאָ? מיר האָבן גאָרנישט צו זוכן אײנער ביים צווייטן. מיר געהערן דער וועלט. (קום)

איינשטיין: און דו, נאַכט, מוזסט אויסהערן דאָס אַלץ. וועלט! דרויסן! און שטויב איז באַליידיקט. שטויב זאָגט: מע האָט מײַנע וועלטן באַליידיקט.

(נעמט אַראָפּ די פידל, שפּילט)

טשאַפּלין: (הערט אויס פון היגער אינסטרומענטן, כאַפּט אַראָפּ דעם צילינדער און נייגט זיך) אויסגעצייכנט. איצט דאַרף טאַקע קומען אַ ביסל מוזיק. קאָנצערט, הער פּראָפעסאָר! איר ווייסט? איך פּילם דאָ אין באַהעלטעניש די גאַנצע צייט. די סצענעס זענען וווּנדערפול. וואָס דאָס זײַן אַ פילם! אַקעגן טשאַפּליניאַדע איבער טשאַפּליניאַדעס!

(פּאָרהאַנג)

בילד 5

ירושלים. יידישער פּאַרלאַמענט.

פּרעזידענט איינשטיין (האַלט אַ פּאָליטישע רעדע): הערן דעפּוטאַטן. די אויסערלעכע פּאָליטישע לאַגע... הם... קיין אויסערלעכע פּאָליטישע לאַגע האָבן מיר איבערהויפּט נישט. ווי איר ווייסט, זענען מיר אַבסאָלוט איזאָלירט. אַן אינערלעכע פּאָליטישע לאַגע פאַרמאָגן מיר ליידער יאָ. אומגעהויער שווער צו דערגיין, וואָס פאַר אַ לאַגע דאָס איז. בפרט, אַז די טראַנסלאַטיווע באַוועגונגען פון די יידישע מוחות זענען אַזוי סיסטעמלאָז, אַז זיי לאָזן זיך נישט קאָאָרדינירן אין קיין שום קאָאָרדינאַטן. הם... מיר זיצן דאָ, אין יידישן פּאַרלאַמענט, און זוכן מיטלען. מיר ווילן פאָרמולירן געזעצן. אָבער אין דעמזעלבן מאָמענט, הינטער די פענסטער פון דעפּוטאַטן-הויז, קומען פאַר שלאַכטן. עס קעמפט די צוריקקער-פּאַרטיי, די וועלט-עקספּאָרט-פּאַרטיי, מיט דער ירושלים-פּאַרטיי. מיין אַזוי־גערופענע פרוי אַלעקסאַנדראַ שטייט, ווי איר ווייסט, אין דער שפּיץ פון דער צוריקקער-פּאַרטיי און שלאָגט זיך מיט דעם יונגן און היציקן אָנפירער פון דער ירושלים-פּאַרטיי—שלום בן-חורין. די שויבן פון פּאַרלאַמענט פּלאַצן, די ווענט שאָקלען זיך, די סטעליע איבער אונזערע קעפּ ציטערט. וועלט-שלאַכט-געשרייען טראָגן זיך אַהער דורך די פענסטער. מיין אַזוי־גערופענע פרוי קעמפט ווי אַן אַמאַזאָנע. איך וועל נישט לייקענען איר שיינקייט, וועל איר אויך נישט אָפּזאָגן אין מוטיקייט, איך געפין נאָר איין, אַז איר פעלט, פונקט ווי איך אַלע, יענע טיפע רו, וואָס קומט פון אַ העכערער [illegible] קאָסמישן וואַלט=בילד.

צ ו י ש נ ר ו ף : נאַרישקייטן! רעדט צו דער זאַך!

פ ר ע ז י ד ע נ ט א י י נ ש ט י י ן : אַדאַנק פאַר דער באַמערקונג.

אלוא: מיין נייסטע אויסבעסערונג צו דער פעלד-טעאָריע נעמענדיק אין אַכט דעם עקוויוואַלענץ-פּרינציפּ און אויפפּרישנדיק אין זכרון דעם פאַקט, אַז יעדער עלעקטרישער קערפּער ווערט בעתן באַוועגן זיך קלענער, אַזוי אַז פון אַ קריַיז באַקומט זיך אַן עליפּסאָאיד –

צ ו י ש נ ר ו ף : וואָס ווייסט איר צו זאָגן וועגן עלעקטרישע קערפּערס? איר זענט דען אַ געלערנטער?

אַ נ ד ע ר ע צ ו י ש נ ר ו פ ן : עם-האָרץ! פּלאַגיאַטאָר! בטלן!

פ ר ע ז י ד ע נ ט א י י נ ש ט י י ן : אַנטשולדיקט. איר האָט דאָך מיך געהייסן רעדן צו דער זאַך; האָב איך געמיינט –

ק ו ל ו ת פ ו ן ד ע פ ו ט א ט ן : אַ פּרעזידענט זענט איר? אַזוי קעמפט איר פאַר דער נאַציאָנאַלער באַפרייונג פון אידישן פאָלק, פאַר אונזער אויסלייזונג פון דעם ארץ-ישראל-גלות!? וווּ איז אייער עמיגראַציע-פּראָגראַם? ווען, רעכנט איר, וועלן מיר קאָנען עמיגרירן קיין אייראָפּע און אמעריקע?

אַ נ ד ע ר ע ק ו ל ו ת : איר ווילט עמיגרירן? גייט אייך צו אַלדי אַדאַלפס! מ י ר ב ל י י ב ן ! איינצלנע, שטאַרקע, גרונטפעסטיקט ירושלים! קום, מלכות-ישראל! גיי אויף, דודס שטול! אײַער בעטבאַ זאָל קיניגן שלום בן-חורין!

ק ע ג ן-ק ו ל ו ת : אין תפיסה, פאַררעטער! אין תפיסה! אַלעקסאַנדרא וועט אייך אין קייטן וואַרפן! קעפּן זאָל מען אייך!

ד י מ ע ר ה י י ט (שטייט אויף דעמאָנסטראַטיוו און זינגט מיטן ניגון פון „התקוה")

נאָך איז די האָפנונג נישט פאַרלוירן,
אונזער האָפנונג די נאַציאָנאַלע,
אַז אין די לענדער פון ליבן גלות
וועלן מיר אומקערן זיך אַלע.

(דער טומל שטאַרקט זיך).

ג ע ש ר י י ע ן א ו ן ק ע ג ן ג ע ש ר י י ע ן :

– אם אשכחך ירושלים – תשכח ימיני!
– אם אשכחך, ס אַ נ ט י אַ ג אָ-ד ע-ט ש י ל י – תשכח ימיני!
– אם אשכחך, ה אָ נ אָ ל ו ל ו – תשכח ימיני!
– פאַררעטער!
– אַסימילאַטאָרן!
– שאָוויניסטן!
– דרויסן ברענט דער קריג – און מיר וועלן דאָ זיצן!
– צום קאַמף!

— זאָל לעבן די וועלט־עקספּאָרט־פּאַרטיי!

— קומט העלפֿן דער נאַציאָנאַלער העלדין אַלעקסאַנדראַ!

— מיט אונדז, די ווינציקע, איז גאָט און שלום בן־חורין!

(אַלע לויפֿן צום אַרויסגאַנג. מהומה. דער פּאַרלאַמענט־זאַל בלײַבט ליידיק).

אײַנשטײַן; (שטייט אײנער אַליין, קוקט פֿאַר זיך אַ לענגערע ווײַלע און רעדט קוים אַרויס) די נאַציאָנאַלע העלדין אַלעקסאַנדראַ...

(הענט און פֿיס טרייסלען זיך, אַ קויל פֿליט אַרײַן דורך אַ פֿענצטער, און לעכערט דורך אַ וואַנט, קריגס־געשרייען דרויסן).

אײַנשטײַן: די נאַציאָנאַלע... די נאַציאָנאַלע העלדין אַלעק־סאַנדראַ...

(אַ יובלענדיקער המון רײַסט זיך אַרײַן אין די טירן פֿון פּאַרלאַמענט. פֿאָרויס — אַלעקסאַנדראַ, האַלט אַ בלאַנקע שווערד אין דער האַנט. און טרײַט אַ בונט אָפּגעהאַקטע הערטער, וואָס ווערן אויפֿגעכאַפּט מיט שאַלנדיקן נצחון־געשריי. די מענטשן־כוואַליע רוקט זיך אַלץ נענטער צו דער טריבונע און צו אײַנשטײַנען).

אײַנשטײַן: וואָס שרײַסטו אַזוי, נאַציאָנאַלע העלדין?

אַלעקסאַנדראַ; (מיט דער שווערד פֿאַר זײַן פּנים) נצחון! שלום בן־חורין און די זײַניקע — געפֿאַנגען! נצחון! און דו... ביסט נאָך אַלץ נישט מיט אונדז? וואָס שווײַגסטו?

אײַנשטײַן: איך בין מיט קיינעם נישט.

אַלעקסאַנדראַ (קוקט אויף אים מיט שׂנאה און פֿאַרדאַכט) מיט קיי־נעם נישט?

קולות: פֿאַררעטער!

אַלעקסאַנדראַ; (באַפֿעלט) אַרעסטירן אים!

אײַנשטײַן (ווערט אַרומגערינגלט).

אַלעקסאַנדראַ; (הייבט די שווערד איבער אַלעמענס קעפּ) פֿאַר באַפֿרײַאונג! פֿאַר דערלייזונג! אויפֿרײַסן די טירן פֿון דער וועלט, אַרײַנשטראָמען אין אַלע ווינקלען, פֿלייצן, פֿאַרפֿלייצן, זיך פֿונאַנ־דערגיין! אומעטום זײַן! אומעטום! נישט קיין לאַנד — מיר דאַרפֿן לענדער! אומרו! שטורעם! אומרו!

אַלע; (התלהבותדיק געזאַנג).

נאָך איז די האָפֿנונג נישט פֿאַרלוירן,
אונדזער האָפֿנונג די נאַציאָנאַלע,
אַז אין די לענדער פֿון ליבן גלות
וועלן מיר אומקערן זיך אַלע.

(פֿאָרהאַנג).

בילד 6

3

לבנה-נאכט. איינשטיין שפּילט. אַרויף צו די פענסטער פון אַלעקסאַנדראַס פּאַלאַץ. ער הערט געהיים פון אַ פּרויען-הױף. דאָס זענען פרויען פון אַלעקסאַנדראַס הויף-באַנדע, אָנגעטאָן אין מונדירן.

איינשטיין, (שפּילט און זינגט צו):

פירשטין מיינע שטאָלצע,
פאַרבאָרגן און פאַרהוילן!
צוויי נעכט אין וואָך דערפיל איך
מיין חוב — און פידל שפּיל איך,
ווי דו האָסט באַפוילן.

הערשערין דו גרויסע,
פאַרגעם מיין סערענאַדע!
ליבע צו דיר און ערע!
אויף מיינע זינד די שווערע
בין איך זיך מתוודה.

אָקעגן דיינע אויגן
וואָס זענען שטערן? שטערבלעך!
דיין בליק איז פול מתיקות,
דיין קול — איז נישט מוזיק עס?
דיין יעדער ריר — אומשטערבלעך!

נעם אָן זשע מיין חרטה,
און זאָל דיר זיין לרצון
מיין שפּילן, אַלעקסאַנדרע,
דו פלאַם, דו סאַלאַמאַנדרע!
אמן, כּן יהי רצון...

אַ פרוי פון דער וואַך: אַרעסטאַנט, איר האַלט דעם קאָפּ נישט געגנוג הויך פאַרריסן.

אַ צווייטע פרוי פון דער וואַך: מער טעמפּעראַמענט, הער עקס-פּרעזידענט! מער פאַרליבטקייט! מ'קאָן נישט אַזוי!

אַ דריטע פרוי: מער פייער אין די בליקן! אַזוי שפּילט מען נישט קיין סערענאַדע!

איינשטיין, (פאַררייסט דעם קאָפּ העכער): איצט איז גוט?

ערשטע פרוי פון דער וואַך: טויג נישט! פלומפּ!

אַזוי פאַרגעסט מען נישט קיין קאָפּ בעתן שפּילן אַ סערענאַדע!

צווייטע פרוי פון דער וואַך: איך וואָלט מיך נישט גע־ריכט, איר זאָלט זיין אַזאַ אַנאַלפאַבעט אין ליבע. פאַרוואָס זיפצט איר נישט? איר מוזט אַרויפזיפצן! (איינשטיין זיפצט) שלעכט! אַזוי זיפצט מען נישט.

דריטע פרוי: איר האָט זייער אַ טעמפּן קאָפּ.

ערשטע פרוי: ~~ווערהאָלט~~ די סערענאַדע!

איינשטיין: (שפּילט אַ צווייט מאָל, הישט זיך דעם שווייס פון פּנים)

טשאַפּלין: (קומט אַן פון שטאָט) העלאָ, פּראָפעסאָר! גוד איווונינג! מע גיט קאָנצערט?

איינשטיין: גוד איווונינג, מיסטער טשאַפּלין.

טשאַפּלין: וואָס פאַר אַ סצענע! איינגאַנצן אין מיין גע־שמאַק! טשאַפּליניאַדע פון קאָפּ ביז די קנעכל! (פּילמט) ווי פילט איר זיך?

איינשטיין: אַ דאַנק. אויסגעצייכנט. זינט יענע דאָרט (ווייזט צו די פענסטער) האָט מיך געלאָזט אַרעסטירן און איך בין גע־וואָרן אויס פּרעזידענט פון ישראל — האָב איך רו; ס'איז מיר גע־לונגען צוריקצושטעלן די קאָאָרדינאַטן־סיסטעם פון מיינע גייסטיקע כּוחות. שטעלט אייך פאָר מיין אומגעריכט גליק: זינט איך בין גע־וואָרן אויס פּרעזידענט, זינט איך אַרעסטירט אין מיין אָבסערוואַ־טאָריע. נו, יאָ, מען שלעפּט מיך אַהער צוויי מאָל אַ וואָך אויסצו־שפּילן לכּבֿוד דער נייער הערשערין אַ סערענאַדע, ספּעציעל פאַרפּאַסט דורך עפּעס אַ הויף־גראַפאָמאַן. געוויס, דאָס איז אַביסל פּריקרע, אָבער עס לוינט זיך! וואָס האָט עס, מיסטער טשאַפּלין, פאַר אַ ווערט קעגן דער רואיקייט, וואָס איך האָב מיך צו איר דערשלאָגן? איך בין דאָך געווען דער אומגליקלעכסטער מענטש אין ישראל. מיין קאָפּ, מיין קאָפּ, מיין קאָפּ! איך האָב אים שיר נישט פאַרלוירן. אַזאַ טומל, אַזאַ טומל! אָ, די אָפּאָזיציעס ־ מיט די רעזאָלוציעס מיט די רעוואָ־לוציעס מיט די טענות מיט די גערעכטע פאָדערונגען! ווי שווער דאָס איז געווען צו זיין פּרעזידענט פון ישראל! אַ סך לייכטער איז צו זיין אַן איינשטיין, מיסטער טשאַפּלין, איידער צו זיין פּרעזידענט פון ישראל! דאָך איצט... אָ, איצט... גוט איז מיר, פריינט! איך בין אַרעסטירט! ענדלעך אַרעסטירט! קיינער קאָן צו מיר נישט צוקומען! קיינער קאָן מיר נישט שטערן! געבענטשט זאָל זי זיין, די אַלעק־סאַנדראַ! זי האָט מיין אָבסערוואַטאָריע אַרומגעשטעלט מיט אַזאַ שטרענגער וואַך! איך וועל נישט פאַרגעסן דעם חסד, וואָס זי האָט געטון מיט מיר!

טשאַפּלין: פֿרייט מיך זייער אײַער דערפֿאָלג, ליבער פֿרײַנט. ענדלעך האָט איר זיך דערוואָרט אויף אַ ביסל רו בײַ אײַער פֿאָלק. גישט געזאָרגט! אַלץ גייט צום גוטן! און אויך דער דאָזיקער פֿילם, ווי אַלע פֿילמען, וועט האָבן זײַן העפּי ענד! (קלאַפּט אים גוט־ברודעריש אויף דער פּלייצע).

אַלעקסאַנדראַ (שטעקט אַרויס דעם קאָפּ פֿון אַ פֿענצטער אין פּאַלאַץ): העלאָ, טשאַרלי!

טשאַפּלין: העלאָ, אַלעקסאַנדראַ!

אַלעקסאַנדראַ: פֿילמסט? (צו דער וואַך, מײַנדיק אויף אײַנשטײַנען): האָט ער אָפּגעטאָן ס'זייניקע?

ערשטע פּרוי פֿון דער וואַך: אָפּגעשפּילט האָט ער, אָבער וואָס פֿאַר אַ שפּילן איז דאָס?

צווייטע און דריטע פּרוי פֿון דער וואַך: דער אַרעסטאַנט האָט אַזוי ווייניק געפֿיל פֿאַר פֿײַנערע זאַכן! דער אַרעסטאַנט איז אַזוי טעמפּ!

אַלעקסאַנדראַ: איך ווייס. (שפּאַטיש, מײַנדיק אויפֿן גאַנצ־הימל): און איצט — פֿירט אים צוריק צו זײַנע שטערן!

(פֿאַרהאַנג).

בילד 7

~~אין חלום־הויז~~

אַ גרויסער האַל. בײַ אַ געדעמפּט ליכט זיצן געשטאַלטן אין טיפֿע פֿאָטעלן, מיט פֿאַרלייגט אויף פֿוס, און וואַרטן. פֿאַנטאַסטישע פֿיגורן אויף די ווענט. אַ שטימונג ווי אין אַ וואַרטע־זאַל. דער אייביקער ייִד שוועבט אַרום אויף שפּיץ פֿינגער, לייגט אַרויף אויף די פּנימער עפּעס ענלעכס צו כלאָראָפֿאָרם־מאַסקעס און שמייכלט סודותדיק.

אַלעקסאַנדראַ (קומט אַרײַן אין דער באַגלייטונג פֿון הויף־דאַמען, רופֿט פֿײַערלעך אין זאַל אַרײַן): דאָס חלום־הויז איז געעפֿנט! (מוזיק).

(צום אייביקן ייִד) מיניסטער פֿאַר חלומות! ווילסט באַקומען דעם אָרדער פֿון אַלעקסאַנדראַ דער גרויסער? מוזסטו צושטעלן איטלעכן פֿון אונדז זײַן באַגער. האָסטו ווילע חלומות צוגעגרייט?

אייביקער ייִד: צוגעגרייט, האַרינטע.

אַלעקסאַנדראַ: איך האָב דיך באַשטימט פאַר חלומות-מיניסטער, ווייל דו אַליין ביסט אַ חלום. טאָ ווייז, וואָס דו קענסט! גיב יעדן איינעם פון אונדז, וואָס ער דאַרף!

אייביקער ייד: כ׳וועל געבן, האַרינסטע.

אַלעקסאַנדראַ: מיר זענען די נישט-אייביקע יידן און מיר האָבן קיין געדולד נישט צו וואַרטן.

אייביקער ייד: איך ווייס, איר זענט די אומאייביקע יידן.

אַלעקסאַנדראַ: איך האָב געגלייבט, אַז די באַפרייאונג איז נאָענט. זי פאַרציט זיך, אייביקער ייד. די וועלט לאָזט נאָך נישט צו צו זיך, אייביקער ייד. האָב איך, אַלעקסאַנדראַ, איינס מיטלייד צו זיך און צו מיין פאָלק, אויפגעשטעלט אָט דאָס חלום-הויז פאַר מיר און פאַר מיין פאָלקוועגן, אַז כאָטש אין חלום, ווי אין האָשיש, זאָלן מיר אונדזער פאַרלאַנג באַקומען.

אויסרופן: (שטילע און פאַרחלומטע) זאָל לעבן די דערליי-זערין אַלעקסאַנדראַ!

(ווייטע בעדעמפטע מוזיק).

אַלעקסאַנדראַ: (זעצט זיך; ארום איר — אין אַ האַלב-ראָד — די דאַמען פון דער סוויטע) מיניסטער פאַר חלומות, הויב אָן!

אייביקער ייד: (פאָכעט מיט די הענט) ש-ש-ש...

(טיפע שטילקייט. אַלץ חלומט. אייביקער ייד שוועבט פון איין טרוימענדיקן צום צווייטן, פאַרהאַלט זיך פאַר דער אָדער יענער געשטאַלט, הערט זיך צו, זאָגט אַ פאָר ווערטער און שוועבט ווייטער. בלייבט שטיין פאַר אַן אָפּגעריסן יידל, וואָס זיצט אַ פאַרכישופטער, די אויגן פאַרגלייזט ארויפצו. פאָטערלעך ~~צום יידל~~), אַז וואָס חלומסטו, חיים-יאַנקל מיין זון?

חיים-יאַנקל: סאָדע-וואַסער! איך בין אין מיין געוועלבל פון סאָדע-וואַסער! איך בין צוריק אויף ~~די באַלעבאַטישע~~ ~~זאַמד~~ סאָדע-וואַסער, סאָדע-וואַסער!...

אייביקער ייד: און דערמיט איז געשטילט דיין טיפסטע בענקשאַפט, חיים-יאַנקל מיין זון? מער דאַרפסטו נישט, חיים-יאַנקל מיין זון?

חיים-יאַנקל: מער גאָרנישט... גאָרנישט... אָ, סאָדע-וואַסער! ~~אָ, באַלעבאַטישע~~

אייביקער ייד: (פאַרהאַלט זיך ביי אַ צווייטן) און וואָס טוסטו חלומען, ירוחמזאָן מיין זון?

ירוחמזאָן: ברוך-השם! איך בין גליקלעך! איך בין אין מיין קרעמל פון אַלטוואַרג! אַלטוואַרג, אַלטוואַרג! זיסער בית-הכסא-דיח! טייערע פוילע שמאַטעס!...

אייביקער ייד: שמאַטעס... שמאַטעס... (שוועבט ווייטער, שטעלט זיך אָפּ ביי אַ דריטן) אוירווינג קניידלמאַן מיין זון, וואָס חלומסטו?

קניידלמאַן: וועל, איך ליג מיר אויף דער פּליאַזשע פון

פּאַלם־ביטש... און לעבן מיר... כע־כע... ליגט אין זאַמד אַ שיקסע... אַ בראָנזענע... גיב אַ קוק... בריסטלעך — פֿוירסט קלעס! אַ ווײַל שיקסל, אייביקער ייִד... אַן אתרוגל!

אייביקער ייִד: יאָ... אַ ייִדעלע... אַ שיקסעלע... (שטעכט צו צו אַ פּערטן) און דו, שלום שוואַרצבאָרד מײַן זון?

שלום שוואַרצבאָרד: אַ זייגערמאַכער בין איך און אויפֿן זייגער קוק איך, צי האָט שוין די שעה פֿון גערעכטיקייט געשלאָגן. נאָך נישט? נאָך אַלץ נישט? פֿאַרוואָס? גאָס, נקמה פֿאַרן בלוט פֿון אומשולדיקע! שווײַגסט? האָסט פֿאַרגעסן דײַן זאַך צו טון? וועל איך דײַן זאַך טון — איך... איך שלום שוואַרצבאָרד דער זייגערמאַכער... (שרײַט, ווי ער וואָלט עמעצן דערזען) שטײן בלײַבן, אומגערעכטער! לויף נישט, בלוט־באַפֿלעקטער, שטיי! מײַן האַנט, וואָס האָט צו טון מיט די איידלסטע שרײַפֿלעך, ווערט אײַזן אין געשלעג מיט דער אומגערעכטיקייט! צום געשלעג! צום טויט! איך אָדער דו, אומגערעכטיקייט! ביידע קאָנען מיר אונטער איין הימל נישט זײַן! אַלע פֿאַרגעסן — איך געדענק! אָ, איך געדענק! ציטער! —

אייביקער ייִד: נו! דער דאָקטער רעדט אַנדערש... דער רעדט שוין אַנדערש...

שוואַרצבאַרד: דערויף בין איך דאָ אויף דער וועלט, איך זאָל היטן די שאָף פֿאַר די וועלף... גערעכטיקייט היט איך! אומרעכט געדענק איך! איר האָט מיך פֿאַרטריבן, ווײַל איך בין אומבאַקוועם? איך קוק פֿעלקער, צופֿיל אויף די פֿינגער? פֿינגער אײַנגעריכט אין בלוט געפֿעלן מיר נישט? וועל איך טאַקע צוריקקומען! מיינט איר, איר וועט בלײַבן אָן מאָנער, איר וועט בלײַבן אָן פֿאָדערער? מיר וועלן דיך, וועלט, בײַם רשע אין די הענט נישט איבערלאָזן! נישט איבערלאָזן, ניין!

אייביקער ייִד: אַ געדענקער ביזטו, מײַן זון! אין זכות פֿון אַזעלכע געדענקער, ווי דו, וועלן די טויערן פֿון דער וועלט ווידער געעפֿנט ווערן פֿאַרן שטאַם פֿון אַברהם... זון מײַנער, אין זכות פֿון אַזעלבע, ווי דו, וועלן די קנײדלמאַנס ווידער ליגן אין פּאַלם־ביטש אויף דער פּליאַזשע... איר וועט אַלע צוריקגיין! אייביק קאָן די וועלט אַזוי נישט בלײַבן, ווי אַצינד! בלוט גיסט זיך דאָרט אַזוי, אַז די ערד וויל פּלאַצן! בלוט! אָבער מיטגיין וועל איך נישט מיט אײַך, מײַן זון. די פֿון אײַך, וואָס געהערן דער וועלט, וועלן צו דער וועלט צוריקקערן... די אָבער, וואָס געהערן צו ירושלים, די פֿרומע פֿאַרגעסער, די וועלן גרונטפֿעסטיקן ירושלים! און מיט זיי וועל איך בלײַבן פֿון איצט ביז אויף אייביקע צײַטן! מיד בין איך פֿון צופֿיל וואַנדערן און פֿון צופֿיל חלום. ווערקלעכקייט וויל איך ווערן, איך, דער חלום. זײַ געזונט.

שוואַרצבאַרד: וווּהין גייסטו?

א י י ב י ק ע ר י ו ד: צו שלום בן-חורין אין דער תפיסה (פאַר-שווינדט).

(עס ווערט אַ בהלה. אַלע חלומות-מאַסקעס פאַלן טויט אויף דער ערד, די טרויערמעדיקע כאַפּן זיך אויף, טאַפּן מיט די הענט אין דער לופטן, זוכן די חלומות, שטויסן זיך אָן איינער אויפן צווייטן. געשרייען).

א ל ע ק ס א נ ד ע ר: (שטעלט זיך אויף, שרייט) : ווו איז ער? איז דער חלומות-מיניסטער אַנטלאָפן? כאַפּן אים! אַהערשלעפּן! שמידן הענט און פיס!

א ל ע ק ס א נ ד ר א ס ה ו י ף ־ ד א מ ע: (צאַנקסטיק) כאַפּן אים! שנעלער! שמידן הענט און פיס!

ק ו ל ו ת: אים קאָן מען נישט כאַפּן! ער איז לופט!

ק נ י י ד ל מ א ן: (מיט אַ געוויין) : מיין שיקסע!

א ל ע ק ס א נ ד ר א: (פאַרצווייפלט) מיין דזשאָן! מיין וווּנדער-שיינער באָקסער!

(פ א ר ה א נ ג).

ב י ל ד 8

שלום און די זייגיקע אין דער געפאַנגען-הייל הינטער ירושלים. אויף דער הוילער ערד, אין דער פינצטער, ליגן טונקעלע געשטאַלטן. טייל הייבן זיך, שטעלן אַ פּאָר טריט, קלינגענדיק מיט די קייטן, און פאַלן אום. איינסטאָניק פאַרבענקט געזאַנג. דערנאָך ווערט שטיל. אַ וואַלד הענט ציט זיך מיט שטום געבעט צום דרויסן, העלט אויף אין טונקלעניש פון דער הייל.

ש ל ו ם ב ן-ח ו ר י ן:

הענט, וואָס ווילן אויפבויען מלכות בית-דוד – און זיי זענען אין קייטן!

הענט, וואָס ווילן ~~אויפשטעלן~~ די שטול פון בן-דוד – און זיי זענען אין קייטן!

הענט, וואָס ווילן אַקערן די ערד – און זיי זענען אין קייטן!

הענט, וואָס ווילן נישט קיין בלוט, הענט, וואָס בענקען נאָך אַן אַקער-אייזן – און זיי זענען אין קייטן!

(צו די געפאַנגענע)

ברידער מיינע, שוועסטער מיינע – וואָס האָט איר געחלומט?

די געפאַנגענע: ברודער אונזערער, צוויי זאַכן האָבן מיר געחלומט: אַ קרוין און אַן אַקער-אײַזן, אַ קרוין און אַן אַקער-אײַזן.

שלום בן-חורין: ברידער מײַנע, שוועסטער מײַנע – ווי האָט אויסגעזען די קרוין?

די געפאַנגענע: ברודער אונזערער, פון זאַנגען, פון פעלד-זאַנגען איז געווען די קרוין.

שלום בן-חורין: ברידער מײַנע, שוועסטער מײַנע – ווי האָט אויסגעזען דער אַקער-אײַזן?

די געפאַנגענע: ער האָט אויסגעזען, ברודער אונזערער, ווי אַ בליץ, וואָס שנײַדט די ערד. און די ערד האָט זיך געפרייט און איז געלעגן ווי אַ שטיק שוואַרץ ברויט און ס'האָט דער אַקער-אײַזן אויפגעשניטן דאָס שוואַרצע ברויט און האָט געבליצט. האָבן מיר צו דער זעט געגעסן דאָס פרישע ברויט פון ציונס ערד און האָבן געבענטשט דעם גאָט, וואָס וווינט אין ציון.

(שטילקייט)

שלום בן-חורין: אַזוי האָט איר געחלומט, ברידער מײַנע, שוועסטער מײַנע. און האָט מען אײַך אין חלום נישט געזאָגט, ווען דער חלום וועט אויס חלום ווערן?

די געפאַנגענע: נישט געזאָגט.

שלום בן-חורין: נישט געזאָגט! (פאַרזינקט אין טרויער) אויף ציונס ערד זיצן מיר געפאַנגען און חלומען פון דיר, ירושלים. וועט אין ציון אַליין שוין קיינמאָל ציון נישט זײַן?

די געפאַנגענע: וועט אין ציון אַליין קיינמאָל שוין ציון נישט זײַן?

שלום בן-חורין: מיר, וואָס ווילן דאָ בלײַבן, אונדז הייסט מען קײַען אַ שטיין! און די, וואָס ווילן אַנטלויפן, די הערשן אין ירושלים!

(שטעלט זיך אויף).

האָסט מיר צוגעזאָגט, אייביקער ייִד, העלפן האָסטו צוגעזאָגט! און ווּ זע איך דיך? ווּ געפין איך דיך? נישטאָ! אַלטער, האָסט אונדז אָפּגענאַרט! האָסט אָפּגענאַרט די יונגע!

אייביקער ייִד (קומט אַן אין דער הייל, טאַפּט דעם וועג מיט אַ שטעקן, אַ ליכטל אין דער האַנט).

די געפאַנגענע:

– ווער גייט? ווער?

– ווער גייט? ווער?

אייביקער ייִד: איך, אַלטער, האָב די יונגע נישט אָפּגענאַרט (דערנענטערט זיך צו שלום בן-חורין).

שלום בן-חורין: פון וואַנען?

א י י ב י ק ע ר י י ד: איך בין אַנטלאָפן פון דעם חלום-הויז, וואָס זיי האָבן זיך אויפגעשטעלט אויף צו חלומען פון דער וועלט.

ש ל ו ם ב ן - ח ו ר י ן: (מיט פאַרדראָס) און צו מיר ביסטו אויך מיט אַ חלום געקומען, אַלטער? ווידער אַ חלום?

א י י ב י ק ע ר י י ד: אַן אמת האָב איך פאַר דיר. פאַר דיר און פאַר די דייניקע האָב איך אַן אמת. (דערציילט) ווייסט? נאָך אַ הייל איז פאַראַן... אַ צווייטע... דאָרט שלאָפט שולמית... דורות לאַנגע, אַז זי שלאָפט... צען מקובלים היטן דעם שלאָף אירן... און די הייל איז נישט ווייט... איך קען אַ גאַנג אונטער דער ערד... ער פירט פון דער הייל, וווּ דו ביסט געפאַנגען, צו דער הייל, וווּ זי שלאָפט... און ווייסטו, ווער עס וועט זי אויפוועקן, שלום בן-חורין? דו!

ד י ג ע פ אַ נ ג ע נ ע, (טויטלען אויף שלום בן-חורין): ער... ער — —

ש ל ו ם ב ן - ח ו ר י ן, (מיט אומצוטרוי) און דאָס הייסט ביי דיר אַן אמת, אייביקער ייִד?

א י י ב י ק ע ר י י ד: דאָס איז אַן אמת, שלום בן-חורין. אַן אמת, וואָס זעט אויס ווי אַ חלום.

ד י ג ע פ אַ נ ג ע נ ע (חזרן איבער, ווי פאַרכּישופֿט): אַן אמת, שלום בן-חורין. אַן אמת, וואָס זעט אויס ווי אַ חלום — — —

ש ל ו ם ב ן - ח ו ר י ן: שולמית? די פון שיר-השירים? און דאָס זאָל זיין אַן אמת? און וואָס וועט זיין, אַז איך וועל זי אויפוועקן, אַלטער?

א י י ב י ק ע ר י י ד: אַ ליכטיקע חתונה וועט זיין, ווען דו וועסט זי אויפוועקן, יונגער —

(פאַרשווינדט).

ש ל ו ם ב ן - ח ו ר י ן: האָב איך נישט געזאָגט, אַז דאָס איז נישט אמת? געקומען, דערציילט אַ מעשה, פאַרשוווּנדן —

אַ ל ע, (איינער צום אַנדערן) אַ ליכטיקע חתונה וועט זיין —

ש ל ו ם ב ן - ח ו ר י ן, (צו זיך) אַ חתונה? שלום און שולמית וועלן חתונה האָבן? ~~(לייגט זיך)~~

~~אַלעקסאַנדראַ~~ (קומט אַריין, אַלעקסאַנדראַ, פאַרנט נייט דער הויל-וועכטער, טראָגט אַ לאַמטער צו באַלייכטן דעם וועג. רעדט גראָב).

וועכטער: אָט דאָ פוילן זיי! אָט דאָ פוילט ער, דער ~~פאַר~~ ~~רער~~ זייערער, (ווייזט אויף שלום בן-חורין), אויפגעשטאַנען! די הערשערין איז געקומען! (גיט אים אַ זעץ מיטן פוס, שטעלט אים אויף).

ד י ג ע פ אַ נ ג ע נ ע: אַלעקסאַנדראַ —

אַ ל ע ק ס אַ נ ד ר אַ: וואָס באַגריסטו מיך נישט, שלום בן-חורין?

(עס קומט קיין ענטפער נישט)

אַ ל ע ק ס אַ נ ד ר אַ: וואָס ענטפערסטו נישט, שלום בן-חורין?

שלום בן־חורין (שטיל): וואָס ווילסטו?

אלעקסאַנדרא: זאָג, צי דו פלאַנסט נישט נייעם פאַראַט קעגן מיר. וואָס טוסטו דאָ אין דער פינצטער, שלום בן־חורין?

שלום בן־חורין: איך וואַרט.

אלעקסאַנדרא: אויף וואָס?

שלום בן־חורין: אויף ירושלימס טאָג.

אלעקסאַנדרא: רעדסט נאָך אַלץ אַזוי פּאַטעטיש? (טרעט צו צו אים נענטער נאָענט) ווען מיין חייל האָט זיך געטראָפן מיט דיין קליי־נער מחנה, שלום בן־חורין, – האָב איך באַמערקט: דיין האַנט, וואָס האַלט די שווערד, איז אַ לייכטנדיקע. לייכטן זיי נאָך אַלץ, די הענט דיינע? ווייז!

(קיין ריר, קיין ענטפער נישט).

אלעקסאַנדרא: (געפעל צום וועכטער) אויפהויבן אים די הענט קעגן פייער! ער זאָל זיי מיר ווייזן!

וועכטער: (טוט אזוי).

אלעקסאַנדרא: (קוקט) אין די קיטן לייכטן זיי נאָך מער. מיט וואָס פאַר אַ זייף וואַשסטו זיי? כ׳וואָלט אויך געוואָלט האָבן אַזעלכע הענט.

שלום בן־חורין: ~~אָט בין מיר~~! נישט שטיי צו נאָענט! דיין אָטעם איז מיר דערווידער! און רעד נישט דיינע רייד צו מיר – איך פאַרטראָג זיי נישט. (דרייט זיך אויס צו איר מיטן רוקן).

אלעקסאַנדרא: (צום וועכטער) אויסדרייען אים צו מיר!

וועכטער: (קערט אים אויס, האַלט פעסט צו).

אלעקסאַנדרא: (בעלײַכט זיך): ווער ביסטו אייגנטלעך?

שלום בן־חורין: אַ ייִד, וואָס דאַרף ירושלים.

אלעקסאַנדרא: נאָך אַלץ נישט געוואָרן קליגער? ביסט נאָך יונג – און דו קאָנסט אַוועק, שלום בן־חורין! מ׳דאַרף נישט ירושלים... וואָס טויג דיר דאָס? און זיי? לאָז זיי דאָ איבער, די אַלע... דו זאָלסט נישט, ווי זיי, פאַרפוילט ווערן אין אַ היל... דו – נישט! נאָר, כ׳וועל דיך אין מיין פּאַלאַץ לאָזן אַרומצוואָגן, דיר שיינע קליידער געבן, מיט קנעפּ... איך דאַרף האָבן שיינע דינער...

שלום בן־חורין: איך בין דער דינער ירושלימס.

אלעקסאַנדרא: און אַז די אויסלייזונג וועט קומען, די וועלט וועט זיך אומז ווידער עפענען – נעם איך דיך מיט קיין האָליווד... קענסט נאָך קאַריערע מאַכן, בן־חורין! שיינע סטאַטיסטן ווייען דאַרט נישט פאַרלוירן.

שלום בן־חורין: פאַרוואָס טרעטסטו נישט אָפּ פון מיר? פאַרוואָס טרעטסטו נישט אָפּ?

אלעקסאַנדרא: בין איך אפשר צו מיאוס פאַר דיר?

פירשטן האבן גענומען דאס שווארצע פענדל אויף מיין לינקן פוס, גאַרישער ~~שלום~~ בן-חורין!

שלום בן-חורין: איך אבער וועל דיר אין פנים שפייען, קלוגע אלעקסאַנדרא!

אַלעקסאַנדרא (צעריסן): אומווירדיקער!

וועכטער: זאָל איך אים שלאָגן, מיין הער-שערין?

אַלעקסאַנדרא: שווייג! (צו בן-חורין) ווילסט, דיין קאָפּ זאָל זיך וואַלגערן אָן אָפּגעהאַקטער אין מיסט פון מיין קיך?

שלום בן-חורין: קאָנסט מיר גאָרנישט טון. דער אייביקער ייִד וועט מיר העלפן. אַ גרויסע תשובה דאַרף זיין.

די געפאַנגענע: אַ גרויסע תשובה וועט זיין — —

אַלעקסאַנדרא: דער אייביקער ייִד! מיין מיניסטער! מיין אַמטלאָפּסענער מיניסטער! ער איז דאָ! ער איז מיט אייך! רעד!

שלום בן-חורין: פאַרשווונדן.

אַלעקסאַנדרא: כאַפּן אים! פאַר מלוכה-פאַרראַט משפּטן! פאַרראַט! פאַררעטער! הענגען אייך אַלע! פאַרמשפּטן! הענגען!

(צעריסן אָפּ. נאָך איר — דער וועכטער).

(פ א ר ה א נ ג),

בילד 9

די הייל פון שולמית.
אין טיפן הינטערגרונט — אַ הייס פּרוכת, וואָס זעט אויס ווי דער פליגל פון אַ מלאך.
אין פאָדערגרונט, אויף צען שטיינער — צען אַלטע מקובלים. יעדער איז אויף זיין שטיין.

ערשטער מקובל: אַ דור גייט אויף און אַ דור פאַרגייט — און זי וואַרט אויף הענט, וואָס וועלן זיך שטרעקן נאָך איר. מיר זענען די וועכטער, מיר זענען די היטער, — זאַלבעצענט, זאַלבעצענט. אַ מנין ייִדן — אויף אַ מנין שטיינער זיצן מיר, צו איר אָטעם הערכן מיר, און צו טריט, און צו טריט פון יענער זייט הייל.

די אַנדערע: צו איר אָטעם הערכן מיר, און צו טריט, און צו טריט פון יענער זייט הייל.

ערשטער מקובל: אין סוד פֿון תּפֿארת איז שולמיתס שלאָף, אין סוד פֿון מלכות וועט זי אויפֿגעוועקט ווערן.

די אַנדערע: אין סוד פֿון תּפֿארת איז שולמיתס שלאָף, אין סוד פֿון מלכות וועט זי אויפֿגעוועקט ווערן.

ערשטער מקובל: אַ דור גייט אויף און אַ דור פֿאַרגייט — און איטלעכע רגע קאָן קומען איר וועקער. און ווער וועט איר וועקער זײַן? נישט קיין כּהן, אַ פּשוטער ישׂראל וועט ער זײַן. און נישט קיין פֿאַרבאָרגענער צדיק וועט ער זײַן, נאָר אַ ייִד אַ יונגער, וואָס זײַן האַרץ טוט באַגערן צו דער שיינקייט פֿון ירושלים, און צום גלאַנץ פֿון אַקער־אײַזן אין זײַנע הענט. אים וועט אַנטפּלעקט ווערן דער וועג, אים וועט באַשערט ווערן דער גאַנג.

די אַנדערע: אים וועט אַנטפּלעקט ווערן דער וועג, אים וועט באַשערט ווערן דער גאַנג.

ערשטער מקובל: דאָרט, אויף מײַן הייליקן באַרג, וועט ער געקרוינט ווערן מיט איר בײַנאַנד, זײַן קאָפּ וועט טראָגן אַ קרוין פֿון זאַנגען און די הענט וועט ער שטרעקן צום אַקער. אַ פּויערן־מלך וועט ער זײַן.

די אַנדערע: אַ פּויערן־מלך וועט ער זײַן.

ערשטער מקובל: לאָמיר אויפֿציִען דאָס פּרוכת איצט און לאָמיר צו איר אָטעם האָרכן און איר שיינקייט אָנקוקן און בענטשן זי. דען פֿון אונזערע בענטשונגען איז זי יונג און פֿון דעם גאָט ישׂראלס איז זי שיין.

(אַלע שטייען אויף און לאָזן זיך צום הינטערגרונט).

ערשטער מקובל: (ציט אויף מיט ציטעריש דאָס פּרוכת; אויף אַ פּראָסטן הילצערנעם געלעגער ליגט שולמית, די הענט פֿאַרוואָרפֿן איבערן קאָפּ; די רויטע פֿרישע ליפּן באַוועגן זיך אין שלאָף.)

זי שלאָפֿט און איר האַרץ איז וואַך. זי שלאָפֿט און איר אויער האָרכט. גליקלעך דער, וואָס וועט געקושט זײַן מיט די קושונגען פֿון איר מויל! אירע געשאַנקען — אָנגעברייט, אירע אָרעמס — אויסגעשפּרייט!

די איבעריקע: (אין טיפֿער ערפֿורכט) אירע געשאַנקען אָנגעברייט, אירע אָרעמס — אויסגעשפּרייט.

(פֿאָרהאַנג).

לאנדאן.
ווייצמאן דער צווייטער אין זיין לאבאראטאריע.
א ווינטער-אוונט.

ווייצמאן דער צווייטער (צינדט אן חנוכה-ליכטלעך און קוקט די אויגן פענסטער): דער לעצטער טאג חנוכה היינט... דער לעצטער טאג חנוכה. (נעמט ארויס א [illegible]) גוט כאטש, וואס מע האט נאך א יידיש לוחל... ביז א יידיש לוחל ווערט א ייד נישט פארלוירן... (קוקט) אכט פלעמלעך אין פענסטער... גאלדענע אכט פלעמלעך... ווי אמאל, אמאל, ווען אין לאנדאן אויף דער איסט-סייד האבן נאך יידן געוווינט... ארעמע נישט-גאלדענע יידן, וואס האבן געצונדן ארעמע גאלדענע ליכטלעך... אחינו בני-ישראל... און איצט... א לעצטער ייד, אן איינציקער... א יתום... איינציקער און [illegible] גענעראל-פארטרעטער אויף גאנץ אייראפע און אמעריקע... (נעמט זיך צו די רעטארטן) הער כעמיקער, לאזט צורו די חנוכה-ליכטלעך און נעמט זיך, זייט מוחל, צו די רעטארטן! מאכט עפעס, איך בעט אייך, א נייע גע-ניאלע ערפינדונג! שלאפט נישט! געניאליטעט איז אייער [illegible] אייער ווינרעכט, אייער עקזיסטענץ-בארעכטיקונג!

(העסטיקע טריט פון א לויפנדיקן. א נערוועז קלאפן אין טיר).

ווייצמאן דער צווייטער: (לויפט צו, עפנט) א חלום פון א ווינטערנאכט! גאט, וועמען זע איך? איר, לארד קאנצלער פון זיין מאיעסטעטס רעגירונג!

קאנצלער: (לויפט אריין, פאלט אויף א שטול, לאזט פאלן אויף דער ערד א צילינדער, א שטאק און א פארטפעל מיט פאפירן).

ווייצמאן דער צווייטער: וואס געבן אייך? וואסער? קאניאק? א גלח? זענט איר געחלשט? האלט איר ביים שטארבן? זענט איר הונגעריק? זענט איר דורשטיק? וואס איז אייך?

קאנצלער: (קומט קוים צו זיך) [illegible] געלאפן... גע-לאפן און געפאלן... געפאלן און געלאפן... שאקינג!

ווייצמאן דער צווייטער: (מיטצייליק) גאט מיינער! וואס האט זיך נאך אייך געיאגט, לארד קאנצלער? דאס ווייב?

קאנצלער: א, ערגער נאך.

ווייצמאן: וואס קאן נאך זיין ערגער?

קאנצלער: זיי... די... ווי הייסן זיי [illegible]... פון פארלא-מענט... די אפא... די אפאזיציע...

ווייצמאן דער צווייטער: הם... די אפאזיציע האט אייך נאכגעיאגט? און איר זענט געלאפן צו – צו מיר?

קאנצלער: צו אייך, סער חיים! נאטירלעך, סער! צו אייך!

צו ס'טרעפט אַ צרה — צו חעמען לויפט מען, אַז נישט צום ייִד...
צום איינציקן איבערגעבליבענעם ייִד!

ווײצמאַן דער צווייטער: אָ, איך בין געריירט פון אייער צוטרוי, לאָרד.

קאַנצלער: ראַטעוועט! איר מוזט אויך דאָסמאָל ראַטעווען, סער חיים!

ווײצמאַן דער צווייטער: ראַטעווען איז מײַן פּראָפעסיע, לאָרד. די געניאַליטעט איז מײַן ווין-רעכט, לאָרד.

קאַנצלער: די אָרדענס, וואָס באַצירן אייער ברוסט, זענען די עדות פון אייער אומגעווייגלעכער חכמה. אַלס גענעיאַלער כעמיקער האָט איר דערפונדן אַ גאַז, וואָס מאַכט צוריק לעבעדיק געפאַלענע זעלנער. נאָטירלעך: בריטישע זעלנער. גרויס-בריטאַניע וועט עס אייך קיינמאָל נישט פאַרגעסן. קיינמאָל נישט! ווײצמאַן דער ערשטער, בעת דער ערשטער וועלט-מלחמה, האָט נישט אויפגעטון דאָס, וואָס איר — בעת דער צווייטער. נו, אָבער איצט — — איצט — — (פאַרצווייפלט) [struck] רעוואָלוציע!

ווײצמאַן דער צווייטער: רעוואָלוציע?

קאַנצלער: נישט נאָר בײַ אונז! פון גאַנץ אייראָפּע און אַמעריקע קומען אָן אַליאַרם-ידיעות! אַזאַ הונגער איז נאָך נישט געווען! קיין וווּנדער נישט: אין אַלע לענדער איז נישטאָ מער קיין איין מענטש, וואָס זאָל נישט זיין אַרבעטלאָז — אַ חוץ [struck] די טויטנגרעבער און די מיניסטאָרן. די צווייטע וועלט-מלחמה האָט זיך נאָך ווייניקער געלוינט ווי די ערשטע! אפילו מיר, וואָס אייער איבערמענטשלעך-גענעיאַלע דערפינדונג האָט אונז געמאַכט פאַר זיגער — מיר זענען איצט קאַפּוט! קאַפּוט, סער חיים, קאַפּוט!

ווײצמאַן דער צווייטער: לאָרד, נישטאָ אַזאַ זאַך, וואָס איך זאָל נישט האָבן צו איר קיין עצה.

קאַנצלער: אייער גאַז איז געווען אַ וווּנדער-גאַז, גענוג! קיין שום [struck] האָט אַזאַ גאַז נישט געהאַט. אָבער וואָס קומט אַרויס? די אַלע לעבנגעבליבענע ווילן עסן! הערט איר? פּשוט עסן! שאָקינג! עסן ווילן זיי! (פּויזע) קאָנט איר נישט, סער חיים, דערפינדן עפּעס אַזאַ כעמיש מיטל... יאָ, אַזאַ כעמישן פּרעפּאַראַט, וואָס זאָל פאַרטרעטן דאָס מין עסן?...

ווײצמאַן דער צווייטער: [struck], לאָרד! דאָס מאַך איך איינס-צוויי... איר האָט שוין געזען, איך זאָל עפּעס נישט קאָנען? אָבער... (לאָזט זיך [struck] לויפן איבערן צימער, גיט זיך אַ קלאַפּ מיט דער האַנט אין שטערן, שטעלט זיך אָפּ אַ בענייסטערטער, קוקט פון די חנוכה-ליכטלעך אויפן קאַנצלער, פון קאַנצלער אויף די חנוכה-ליכטלעך).

קאַנצלער: (דערפרייט) אַ, איר האָט שוין ווידער עפּעס אַ גענעיאַלן איינפאַל. וואָס קוקט איר מיך אַזוי אָן, מײַן ליבער?

(באַמערקט די חנוכה־ליכטלעך צווישן טעלעפאָנען) וואָס זענען דאָס פאַר אַ ליכטלעך?

ווייצמאַן דער צווייטער: אַ רגמלען! רויק! רויק!
(לויפט, קען זיך אַלץ נישט בארויקן).

קאַנצלער: איך הער, סער חיים.

ווייצמאַן דער צווייטער: (וואַרפט זיך) פאַרטאָן! דאָס מיטל איז איינפאַך! און עס וועט ראַטעווען אַלע רעגירונגען.

קאַנצלער: אַלע רעגירונגען?

ווייצמאַן דער צווייטער: אַלע! (רוקט זיך מיטן שטול צום קאַנצלער) לאָרד, מענטשן וועלן אייביק בלייבן אומצופרידן... אייביק! וואָס איר זאָלט זיי נישט געבן... איר וועט זיי געבן עסן? גוט. און דערנאָך? איר קענט קיין מענטשן נישט, מיין פריינט. ווייסט איר, וואָס דער עיקר איז? איר ווייסט נישט. דער עיקר: האָבן אונטער דער האַנט אַ שולדיקן. האָבן אַ שולדיקן צו יעדער צייט איז דער סוד פון הערשאַפט.

קאַנצלער: ווי מיינט איר דאָס, סער?

ווייצמאַן דער צווייטער: הערשער דאַרפן איינס: אויף וועמען אַרויפצוּוואַרפן די שולד. דאָס אַלץ. אין קיין שום זאַך נויטיקן זיך נישט מענטשן אַזוי שטאַרק ווי אין אַ שטענדיקן שולדיקן. דו דאַרבסט, דו קומסט אום, דו ביסט הונגעריק, דאָרשטיק, קראַנק, אַרבעטלאָז? פליז, ביטע זייער, אדרבא: אָט דער און דער איז שולדיק! פינסטער איז דיר דער טאָג און דאָפּלט פינסטער די נאַכט? פליז, ביטע זייער, אדרבא: אָט דער און דער איז שולדיק! דיין ווייב שלאָגט דיך? דיין פריינט האָט דיך באַגנבעט? דאָס קינד איז דיר געשטאָרבן? פליז, ביטע זייער, אדרבא: אָט דער און דער איז שולדיק!

קאַנצלער: (אומגעדולדיק) זייער פיין, אָבער... קאָנקרעט! קאָנקרעט!

ווייצמאַן דער צווייטער: קאָנקרעט? זענען נישט ייִדן די בעסטע, ידי אויסגעפּרוּווטסטע שולדיקע? לאָזט צוריק אַריין די ייִדן! בעט זיי, זיי זאָלן צוריקקומען! מיר און מויער עפנט פאַר זיי! איר וועט אַלע אויפגעריכט ווערן! און ביידע צדדים וועלן זיין צופרידן — איר און זיי! זיי ווילן צוריקקערן... איך האָב ידיעות... לאָרד, זאָל גרויס־בריטאַניע נעמען אויף זיך די איניציאַטיוו? (ווייזט אויף די חנוכה־ליכטלעך) אַט אויך איך... איך וועל אויך מער נישט זיין אַזוי איינזאַם... אַזוי איינער אַליין... אַן איינאיינציקער ייִד אויף דער וועלט, וואָס צינדט חנוכה־ליכטלעך... אָט האָט איר מיין רפואה צו אַלע מכות אייערע: מאַכט, אַז אין לאָנדאָן און אין אַלע שטעט פון דער וועלט זאָל מען ווידער אָנהייבן צינדן חנוכה־ליכטלעך, עסן לאַטקעס און כאַפּן אַ קערטל לכבוד ניטל. (גבֿאַחדיק) פּתחו שערים

ויבוא גוי צדיק שומר אמונים! עפנט די טויערן און זאָל אַרײַן צוריק אַ פאָלק, וואָס מ'קאָן אויף אים וואַרפן אַלע חטאים! נחמו, נחמו עמי! טוט טרייסטן דאָס פאָלק מײַנס און ברענגט עס אויף שיפן צוריק!

פאָרהאַנג

בילד 11

זשענע.

בעהיימע בעראַטונג פון דער וועלטס מושלים.

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ דאָנערוועטער סאַקראַמענט, פפוי טויפל נאָכאַמאָל! ~~[illegible]~~ די צווייטע וועלט-מלחמה איז געווען — דער שוואַרציאַר ווייס, וואָס זי איז געווען. ~~אַזוי ווי~~ מיר האָבן ליב שלום — טאָ לאָמיר פון שלום וועגן נישט רעדן דערפון. לאָמיר רעדן פון די רעזולטאַטן. פאַראַן אַ לאַנד, איז דאָרט דער הונגער אַזוי גרויס, אַז מ'עסט דאָרט פליי. דאָס וואָלט נישט אויסגעמאַכט, האָט מען שוין אָבער אַלע פליי אויפגעגעסן און איצט וויל מען דאָרט אויפעסן די הערשער. פפוי, טויפל! אין אַ צווייט לאַנד איז די לאַגע אַזאַ, אַז ווען איין בירגער וויל דאָרט עסן, — די בירגער ~~[illegible]~~ זענען אַזעלכע מענטשן, וואָס וואָלטן רק געוואָלט עסן, — רײַסט ער אָפּ אַ שטיק נאָך בײַ אַ צווייטן בירגער. אָבער אַזוי ווי דער צווייטער בירגער וויל אויך עסן —

אַלע: צום טײַוול, רק עסן גיב זיי —

~~**היטלער:**~~ יאָ, אַזוי ווי ער וויל אויך עסן, ~~דען~~ דערויף איז ער אַ בירגער, ער זאָל עס וועלן, רײַסט ער אָפּ בײַם ערשטן בירגער אַ שטיק אויער. דאָס וואָלט נישט אויסגעמאַכט, אָבער לעצטנס האָבן זיי באַשלאָסן צו מאַכן אַ ~~[illegible]~~ פאַרזאַמלונג און פונאַנדערטיילן צווישן ~~[illegible]~~ מיניסטאָרן-קעפּ. דאָנערוועטער. אין אַ דריט לאַנד זענען אַלע רויט פון בלוט און ווײַס פון הונגער, רויט און ווײַס. אין אַ פערט לאַנד זענען אַלע פּראָפעסאָרן אויף די אוניווערסיטעטן פאַרוואַנדלט געוואָרן אין דעפעקטיווע קינדער. דאָס נעמט זיך נישט נאָר פון געלערנטקייט, נאָר אויך פון הונגער. וועגן דער לאַגע אין מײַן לאַנד פאַרשפּאָר איך ~~אײַך~~ צו באַריכטן — איר ווייסט אַלע, וואָס פאַר אַ פּנים מיר האָבן. נאָכדעם ווי מיר האָבן פאַרשפּילט דעם צווייטן וועלטקריג, זיצן מיר אַלע און זאָגן תהלים.

קאָנט איר עס בּאַגרייפֿן? אַלע דײַטשן האָבן זיך אויסגעזונגען זאָגן תּהלים. פֿפֿוי טויפֿל!

(עלעגישע פּויזע)

העכסט פֿאַרדעכטיק איז געווען די ראָליע פֿון דעם אַלט-גערמאַנישן גאָט וואָטאַן. מיר האָבן געגלייבט: אַזאַ עכטער גערמאַנער, ווי ער, וועט אײַננעמען פֿאַר אונדז די הימלען, בעת אונזערע [illegible] וועלן אײַננעמען די ערד. דער דאָזיקער גאָט האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזן פֿאַר אַ פֿאַררעטער. ער האָט אונדז אַבסאָלוט נישט געהאָלפֿן. נישט איך, נישט איר — קיינער פֿון אונדז קאָן נישט וואַרטן אַ רגע לענגער. דאָנערוועטער סאַקראַמענט, פֿפֿוי טויפֿל נאָכאַמאָל! אויב מיר ווילן נישט פֿאַרלירן די ממשלה און די קעפּ, וואָס מיר טראָגן נאָך צופֿעליק אויף די פּלייצעס — מוזן מיר זיך צואײַלן. ווי שטייט דאָרט אין זייער ייִדישן טעסטאַמענט? דאָס וואַסער איז צוגעקומען ביז צו דער שטאָלענער קאַסקע. ווער איז פֿאַרן פֿאָרשלאַג פֿון פּראָפֿעסאָר ווייצמאַן דעם צווייטן?

אַ ל ע: (הייבן די הענט).

[illegible]: אײַנשטימיק אָנגענומען. דערלויבט מיר איצט — דאָנערוועטער סאַקראַמענט — צו דאַנקען דער [illegible] בריטישער אימפּעריע אין דער פּערזאָן פֿון איר לאָרד קאַנצלער פֿאַר דער איניציאַטיוו און פֿאַרמיטלונג.

(אַ ל ע: מאַכן אַן אָוואַציע דעם ענגלישן קאַנצלער).

קאַ נ צ ל ע ר: דזשענטלמען, ס'איז טײַער יעדע רגע. מיר, די טאַטעס, ווייסן נישט, צי אונזערע ווילדע קינדער האָבן דערווײַל נישט איבערגעקערט די שטוב, בעת מיר זיצן דאָ אין זשענעווע אויף אַ געהיימער באַראַטונג. איך לייג פֿאָר דעריבער תּיכף אַרײַנצורופֿן דעם געניאַלן פּראָיעקט-געבער, סער חיים ווייצמאַן דעם צווייטן, [illegible] וואַרט אין אוידיענץ-זאַל.

[illegible]: אָ, וואָס רעדט איר? ווי שטייט דאָרט אין זייער ייִדישן טעסטאַמענט? מיט טאַצן און מיט טענץ. מיר זענען גליקלעך. איך האָב אַפֿילו באַצײַטנס צוגעגרייט אַן אָרקעסטער, אויפֿצונעמען מיט מוזיק דעם איידעלן רעטער פֿון די אָרישע פֿעלקער. (הייסט אַרײַנרופֿן דעם אָרקעסטער, דערנאָך דעם פּראָפֿעסאָר ווייצמאַן).

(אָרקעסטער שפּילט אויף. אַלע שטעלן זיך אויף, ווען ווייצמאַן דער צווייטער קומט אַרײַן).

[illegible]: (מיליטעריש) אַ הייל, ווייצמאַן!

אַ ל ע: (שטייענדיק) אַ הייל, ווייצמאַן! (ווייצמאַן דער צווייטער בויגט זיך),

[illegible]: אין נאָמען פֿון די פֿאַרזאַמלטע מיניסטאָרן, דיקטאַטאָרן און אַזוי ווײַטער, וואָס זענען זיך צוליב זעלבסט-רעטונגס-צוועקן צונויפֿגעקומען אויף דער דאָזיקער געהיימער באַראַטונג, האָב איך דעם היסטאָרישן כּבֿוד פֿײַערלעך צו באַגריסן דעם איינציק-אי-

בערגעבליבענעם עקזעמפליאר פון דעם שענדלעכן — איך מיין פאר־
קערט : ... וואונדערלעכן — יידישן פאלק. דאנגערוועטער סאק־
ראמענט ! ...

(שטעציט. מוזיק.

(מיטמאן דער צווייטער גייגט זיך).

...: דער געפערלעכער יידישער ... איך מיין
פארקערט : דער וואונדער... יידישער גייסט... הם... דאס גרויסע
יידישע פאלק... אזא פאלק — דאנגערוועטער סאקראמענט — קומט,
עבן, צוניוף. עס קומט צונויף. האבן אזא פאלק אונטער דער האנט
איז באקוועם. הם... דער לארד קאנצלער האט אונדז שוין געגעבן אי־
בערגעגעבן, אין וואס איך גייט. וואונדערפול ! אייער פארשלאג איז —

אלע : וואונדערפול !

...: איר זעט, ווי געזאגט, דער איינציק איבערגעבלי־
בענער עקזעמפליאר ... מיר ווילן האבן אויך די אנ־
דערע עקזעמפליארן.

ווייצמאן דער צווייטער : איך בין גערירט פון אייער
אויפמערקזאמקייט. אויך איך וויל מער נישט זיין דער איינציקער
עקזעמפליאר. ... איך בענק נאך יידן, ... ! איז נאך דא
אן ערגערע זאך ווי צו זיין א ייד אן יידן ? א ייד אן יידן איז
ווי איין אטאם זויערשטאף אן צוויי אטאמען וואסערשטאף. איין אטאם
זויערשטאף און צוויי אטאמען וואסערשטאף מאכן אויס צוזאמען —
וואסער. א ייד צווישן יידן איז ווי וואסער צווישן וואסערן. ווי א
כוואליע אין ים. אן יידן, וואס איז ער ? זויערער זויערשטאף. ער
ווערט פארזויערט, ... צום גליק האבן אונזערע אינטערעסן
זיך צונויפגעטראפן. מיר דארפן יידן. ... כעמיש גערעדט, וואס
איז דען דער עלעמענט מענטש ? דער עלעמענט מענטש באשטייט
פון צוויי אטאמען ייד אויף איין אטאם נישט־ייד ! ... איך
פאדערן פון אייך, איר זאלט אין נאמען פון אייערע רעגירונגען אונ־
טערשרייבן א פייערלעכע דעקלאראציע, אז יידן טארן געבעטן צו
פארלאזן זייער מדינה און זיך צוריק באזעצן אין אייערע לענדער.

...: ... פארוואס נישט אונטערשרייבן ? מיר
וועלן אונטערשרייבן אלץ, וואס איר וועט הייסן. ...!

אלע : ... ווייצמאן

... (נעמט ארויס פון פארטפעל א פאפיר) דא האט איר,
דזשענטלמען, דעם טעקסט פון דער דעקלאראציע. מיר האבן אים
באצייטנס אויסגעארבעט צוזאמען — סער חיים און איך.

(לייענט פאר) ...

מיר, אונטערגעשריבענע פארטרעטער פון ... גיבן
איבער אט די פייערלעכע דעקלאראציע אין די הענט פון דעם בא־
רימטן ייד, פראפעסאר חיים ווייצמאן דעם צווייטן, לאנדאן.

מיר באַשטעטיקן עפנטלעך די רעכט פון דעם ייִדישן פאָלק אויף נאַציאָנאַלער היימלאָזיקייט. מיר גאַראַנטירן דעם ייִדישן פאָלק די שטרענגע אָפּהיטונג פון זיינע נאַציאָנאַלע רעכט אויף אינטערנאַציאָנאַליזם. מיר עפענען ברייט די טויערן פון אונזערע לענדער פאַר אַ ייִדישער צוריק-איינוואַנדערונג, ריכטיקער, פאַר אַ ייִדישער הין-און-צוריק-וואַנדערונג. עס ווערט ייִדן געגעבן די פולע מעגלעכקייט זיך פונאַנדערצושפּרייטן און פונאַנדערצושטויבן, זיך צו שפּאַלטן און צו צעשפּליטערן. מיר פאַרזיכערן פייערלעך, זיי מיטצוהעלפן אין דער ריכטיקער צעזייאונג, צעשפּרייטונג און צעשפּליטערונג.

כאָן דער ייִדקער: אַ, ווי ייִדנפריינטלעך מיר זענען! גיט אַהער — איך שרייב אונטער! הייל, היטלער! איך בין צופרידן —
(שרייבט אונטער, די איבעריקע גייען אײַנציקווייז צו און טוען דאָסזעלבע).

ווייצמאַן דער צווייטער: און איצט, פאָדער איך אייך אויף, איר זאָלט צוזאַמען מיט מיר אַראָפּפאָרן קיין ייִדנלאַנד, עפנטלעך איבערגעבן די ייִדן און דורכפירן די צוריק-דעפּאָרטאַציע.

כאָן דער ייִדקער: דאָנערוועטער סאַקראַמענט! עפנטלעך איבערגעבן די ייִדן! (דערלקט-זיך אַ חלשות) אָבער נאַטירלעך, נאַטירלעך! און וועמען וועלן מיר אַרויספירן פון די שלאַכטפעלדער אויף מוזיק? (מוזיק)

(פאָרהאַנג).

בילד 12

דער פאָרט אין חיפה.
שיפן אין הינטערגרונט.
פאַלקסמאַן, איינשטיין, אַלעקסאַנדרע, טשאַפּלין, כל ישׂראל.
בערימטע ייִדן, צווישן זיי: טראָצקי דער צווייטער.
היטלער האַלט אין האַנט אַ מגן-דוד.
ווייצמאַן דער צווייטער — אַ חנוכה-לאָמפּ.
אינטעליגענץ פון דער איבערגעבליבענער קאָמיסיע.

דאָס פאָלק: זאָל לעבן דער משיח, זאָל לעבן דער באַפרייער, זאָל לעבן ווייצמאַן דער צווייטער! הוראַ!

אַלעקסאַנדראַ: עס האָט געזיגט די אידעע פון דער וועלט-עקספּאָרט-פּאַרטיי. איך בין גליקלעך. וואָס מיר קערן זיך אום, כאָטש איך וועל צוליב דעם אויס הערשערין. איך פאַרליר די ממשלה איבער ישׂראל, אָבער איך געווין האָליוווד און דעם באָקסער.

(צו חייצמאַנען) די היסטאָרישע דעקלאַראַציע, וואָס איר האָט אַרויסבאַ-
קומען, וועט בלייבן אין געדעכעניש פון דער צוקונפטיקער געזעלשאַפט,
וואָס איז געצווונגען געוואָרן זיך דאָ צו טרעפן און וואָס קערט זיך
אום צו דער וועלט, וואָס געווען איז געווען. לאָמיר פאַרגעסן דאָס
לאַנד פון אונזער געפאַנגענשאַפט און פאַרשיקונג. לאָמיר פאַרגעסן
אַלע קריגערייען. די דערלייזונג איז געקומען. הורא, וויצמאַן
דער צווייטער!

דאָס פאָלק: הוראַ!

ווייצמאַן דער צווייטער: (הייבט די חנוכה-לאָמפּ): והיה
ביום ההוא... און עס וועט זיין, אַז אין לאָנדאָן, פּאַריז, ניו-יאָרק,
בוענאָס-איירעס, ריאָ-דע-זשאַנײראָ, יאָהאַנעסבורג, יעהופּעץ און גריצע
וועלן אין די ווינטערדיקע פענצטער ווידער אויפלייכטן די טייערע
גאָלדענע חנוכה-ליכט. און מיר וועלן קוקן אויף די פלעמלעך און
מיר וועלן געדענקען דעם גרויסן נס, וואָס איז געשען אַמאָל צו
אונזערע אָבות, ~~דעם נס פון צוריקקער נאָך דעם הייליקן לאַנד.~~
און מיר וועלן ווינטער ביים אויוון חלומען וועגן טעטלען און באַק-
סערן און עסן גריוון און עסן לאַטקעס און בענקען נאָך די געטלעכע
מויערן פון דער הייליקער שטאָט ירושלים... און מיר וועלן זאָגן אין
אונזערע תפילות: ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים... און מיר
וועלן זיך ווינטשן: לשנה הבאה בירושלים... און מיר וועלן איינער
דעם צווייטן פאַרקויפן אַ שקל... און מיר וועלן מאַכן גרויסע אַנט-
דעקונגען, און מיר וועלן זיין פונקט אַזוי אומגליקלעך ווי געניאַל,
און מיר וועלן האַנדלען מיט ראַזשינקעס און מאַנדלען, מיט אַלט-
וואַרג און מיט ווינט, מיט בייזשוטעריע און מיט חלומות, מיט ציצית
און מיט פילמען, מיט חזיר-האָר און מיט זאָקן-בענדלעך, מיט קאַ-
לענדאַרן און מיט סאָדע-וואַסער.

דאָס פאָלק: הוראַ!

חיים-יאַנקל: (אין התפעלות) מיין בראַנזשע! סאָדע-וואַסער!

ווייצמאַן דער צווייטער: און אַט (ווייזט אויף ~~[illegible]~~)
אַט איז געקומען די ~~[illegible]~~ איך איבערבעטן.

~~[illegible]~~ (הייבט דעם מגן-דוד) אַ איך בעט ~~[illegible]~~ איבער אָפּיציעל.
פאַרזיכער ~~איך נאָכאַמאָל~~, אַז אייער פולע נאַציאָנאַלע היימלאָזיקייט
איז גאַראַנטירט. ווי עס שטייט אין דער דעקלאַראַציע. אייערע נאַ-
ציאָנאַלע רעכט אויף רעכטלאָזיקייט ווערן צוריקגעשטעלט. אַז עס
וועט אַלץ זיין ווי פריער. ~~ס'וועט זיין פרייליך נאָכאַמאָל.~~ דאָנער-
וועטער נאָכאַיינמאָל! איר, יידן, וועט אונדז דינען, וועט ווייזן וואָס איר
קאָנט, מאַכן דערפינדונגען און אַנטדעקונגען וויפל ~~איר ווילט~~, ליפערן
אונדז די איינשטיינס די פאַרשידענע, הייבן און אַנטוויקלען אונדזערע
שטעט, אונדזערע שפּראַכן, אונזערע געשמאַקן, אונזערע אַלע אונדזערע.

קיימן — — און מיר וועלן אייך באַשולדיקן, דען מיר דאַרפן שול-
דיקע. געמאַכט? (נייגט זיך) איך אַנטשולדיק מיך העפלעך, וואָס
איך האָב אייך פאַרשאַפט אַ ביסל עגמת-נפש.
אַלעקסאַנדראַ: (שמייכלט ליבלעך) [illegible]

[struck]: פאַרפּלוכטע — איך מיין פאַרקערט: ליבנסווערדיקע-
יידן! איך בין נישט געקומען מיט ליידיקע הענט. די וועלט מיינט
די זאַך ערנסט. [struck] האָט [struck] שוין איצט — דאָנערוועטער —
[struck] אַ צעטל [struck] באַשטעלונגען. באַשטעלונגען אויף יידן.

(נעמט ארויס אַ צעטל, לייענט)

אַלעקסאַנדראַ: (שפּרינגט אויף) איך [struck]

[struck]: איר די פאַרפּלוכטע סעמיטישע שיינקייט.
איך מיין, נאַטירלעך, פאַרקערט: די נישט-פאַרפּלוכטע... יאָ, איר און
הער קאַפּלאַן, וואָס באַקומט צוריק דאָס רעכט זיך צו רופן טשאַפּלין —

טשאַפּלין: און עס ווערט ענדלעך פעסטגעשטעלט זיין נישט-
געמלטקייט?

היטלער: יאָ, און עס ווערט מער-ווייניק פעסטגעשטעלט זיין
נישט-געמלטקייט — איר ביידע ווערט באַשטעלט פון דער פילם-גע-
זעלשאַפט „הומבוג קאָמפּאַני", האָליוווּד, אויפצופירן אַ גראַנדיעזן
פילם, וואָס זאָל פאַרשטעלן די געשיכטע פון דער יידישער מלוכה.

טשאַפּלין: אָלרייט, מיסטער [struck] — איך מיין, נאַטירלעך,
פאַרקערט: [struck]. דער פילם — שטעלט אייך פּאָר — איז פאַר-
טיק. איך האָב אים געדרייט באַצייטנס.

[struck]: (קוקט אַריין אין צעטל) דער פּראָפעסאָר איינשטיין,
עקס-פּרעזידענט פון ישראל, באַקומט צוריק דאָס רעכט צו טראָגן
זיין אייגענעם קאָפּ, [struck] ווערט באַשטעלט פון דריי אוניווערסיטעטן
צו אַנטדעקן דעם צוזאַמענשטעל פון דער קאָסמישער הויפּט-סובסטאַנץ.

איינשטיין: (קוקט פון דער זייט אויף טשאַפּלינען) די אַנטדעקונג —
שטעלט אייך פּאָר — איז פאַרטיק. איך האָב זי געמאַכט באַצייטנס.
(צו אַלעקסאַנדראַ) דאָס האָט דער אַרעסט מיך געראַטעוועט. אַ דאַנק.
ווען נישט דער אַרעסט אין דער אָבסערוואַטאָריע, אַלעקסאַנדראַ —

אַלעקסאַנדראַ: (גאָרהדיק) צו מיר רעדט איר? מיספאַרשטענטע-
דעניש! מיר קענען זיך נישט מער. [struck] צופעליקע וואַגאָן-געזעלשאַפט.
זיך באַקענט און פאַרגעסן. יעדער איינער שטייגט אויס אויף זיין
סטאַציע.

[struck] (לייענט ווייטער): טראָצקי דער צווייטער.

אַ קול: איך הער!

(עלע קוקן זיך אום)

כאַן דער יעקע

[illegible]: אירו שלום: בײַ איך באַשטעלט [illegible]
אַ [illegible] רעוואָלוציע. נעמט איר און

טראָצקי דער צווייטער: איך פיר דורך אַ רעוואָ־
לוציע לויט די בעסטע מעטאָדן. צום בײַשפּיל: אַז איך וועל אָנהייבן
איך [illegible] — וועט זיך עס ענדיקן אין בערלין אויף [illegible]
[illegible] דס מײַנט ניט אויס וואו. די מעטאָדן לערנען די נײַסטע. אַלײן איינגעטראָגן. גאַראַנטירט.

כאַן דער יעקע: הם... זוך טייפעל...

טראָצקי דער צווייטער:

לענדער זע איך... פעלקער וואַרטן
אויף מײַן האַרטן,
אויף מײַן ~~[illegible]~~ דונערדיקן טראָט!
וואָס מיר פאָלק און וואָס מיר לאַנד!
צו די פעלקער! צו די לענדער!
~~[illegible]~~ קום און שלאָג, דו פערטער שטאַנד,
שלאָג די שענדער און פאַרלענדער!
טרעט אויף זייערע גבולות!
רויב ס'געראַבטע און פאַרטייל עס!
~~[illegible]~~

כאַן דער יעקע: הם... (קוקט אין צעטל) ... דאָ זענען דאָ באַשטעלונגען אויף 10,000 ייִדן. נאַטירלעך, איז עס ערשט ניט מער ווי אַן אָנהייב פון אַן אָנהייב. עס ווערן, צ.ב.ש. אַנדערע, באַשטעלט און אָנגעשטעלט די ~~[illegible]~~ באַרימטהייטן: שלום שוואַרצבאַרד, פאַרזענלעכער שונא פון פּאָגראָמען; וולאַדימיר זשאַבאָטינסקי, אַרמײַ־פירער; ד״ר סטיפן ווײַז — פון ייִדישן קאָנגרעס; אייב קאַהאַן — פון „פאָרווערטס"; שלום אַש — פון גאָר דער וועלט; סאָקאָלאָוו — פון דער ייִדישער אַגענץ; מאַקס ריינהאַרדט — פון די ריינהאַרדט־טעאַטערס; וואַרבורג — פון די דאָלאַרן; ראָטשילד — פון די פראַנקן; יונה ירוחמזאָן — פון דער עלטוואַרג־בראַנזשע.

ירוחמזאָן (מיט טרערן פון פרייד): געלויבט ביסטו, גאָט, וואָס דו גיסט מיר מײַן עלטוואַרג־קראָם צוריק!

ווײַצמאַן דער צווייטער (גייט צו צו אים, נעמט אים אַרום): איך בין גערירט, ירוחמזאָן. (וואַרפט אויף זײַן האַלדז. קורצע פאַרלעגענע פּויזע).

אַ ייִד אין אַ צילינדער:

ווידער חלום, ווידער חלום —
ליבע ייִדן, קויפט אַ שקל!

לייזט דאָס לאַנד אויס! שקלים! שקלים!

צוווייטער ייִד אין אַ צילינדער (גייט צו צום ערשטן און נעמט ביי אים א שקל)

ספּאַרלי סטאַפּלין:

אַמאָל איז געווען אַ מדינה,
איז דאָרט געווען אַ האָרמידער — —
(דרייט מיטן שטעקעלע)
דריי זיך, שטעקעלע, ווידער!
דריי זיך, שטעקעלע, ווידער!

~~[illegible]~~ (א מהומה, א געפילדער, עלץ ספרינגט אויף, עלץ רעדט אויפגעמאַכט, עלץ זשעסטיקולירט, פרייט און הויל איבערשרייען ~~דעם צווייטן~~),

געשרייען און קעגן-געשרייען:

~~— ייִדן, לאָמיר לייזן די ייִדן-פראַגע —~~

— ~~ייִדן~~ ייִדן, לאָמיר לייזן די פראַגע וועגן דעם, צי דאַרף מען לייזן די ייִדן-פראַגע —

— ייִדן, לאָמיר לייזן די מענטשן-פראַגע — —
— ייִדן, לאָמיר רעדן העברעיִש — —
— ייִדן, לאָמיר רעדן ייִדיש — —
— ייִדן, לאָמיר רעדן וועגן דעם, צי זאָלן מיר רעדן העברעיִש אָדער ייִדיש — —
— ייִדן, לאָמיר ~~אבער~~ וואָס מער רעדן — —
— ייִדן, ראַטעוועט דאָס ייִדישע שולוועזן — —
— גוואַלד, ייִדן, פאַרוואָס גייט איר נישט אין ייִדישן טעאַטער!
— גוואַלד, ייִדן, וואָס וועט זיין דער תּכלית מיט אייך!
— ייִדן, מענטשלט זיך!
— ייִדן, ייִדלט זיך!
— ייִדישע מענטשן און מענטשישע ייִדן, ייִדלט זיך און מענטשלט זיך צוזאַמען —
— ייִדן, לאָמיר אַרויסגעבן אַ זשורנאַל — —
— ניין, ייִדן, לאָמיר נ י ש ט אַרויסגעבן קיין זשורנאַל — —
— געוואַלד, ייִדן, ער האָט מיך גערופן גאַליציאַנער, האָט ער מיך גערופן — —
— בלייבט אים נישט, ייִדן, ער איז אַ ליטוואַק — —

ח יי ם - י אַ נ ק ל: (זאָגט צו זיך זיין הערס) טרינקט סאָדע-וואַסער! ישראל עם קדושים, סאָדע-וואַסער!

וו יי צ מ אַ ן ד ע ר צ וו יי ט ע ר: (פרייט אין טומל אריין) און א י ך זאָג: ייִדן, שטילער! שטילער אַביסל, ייִדן! פאַרשוועכט נישט די גרויסקייט פון דער שעה! איר וועט נאָך צייט האָבן צו רעדן וועגן די אַלע זאַכן! איר וועט נאָך רעדן וועגן די אַלע זאַכן תּרפּ״ט מיליאָנען יאָר! תּרפּ״ט מיליאָנען! פאַרגעסט נישט, אַז איר

זעגט אַן אײביק פֿאָלק! איר וועט אײביק קאָנען רעדן!

(ס'הערט ביסלעכווײז שטיל).

: ייִדיש פֿאָלק, הערסט פֿײערלעך

(הייזט אויף די שילן און הינטערגרונט).

ווײצמאַן דער צווײטער: (הייבט די חנוכּה־לאָמפּ ווי אַ פֿאָן) ישראל! דורכן ים — צו די צוגעזאָגטע לענדער! דורכן ים — צוריק איבער שבעה־ימים!

אַלע: (לאָזן זיך אין גאַנג) צו די צוגעזאָגטע לענדער! דורכן ים — איבער שבעה־ימים!

(עס שוועבט אָן דער אײביקער ייִד).

קולות:

— דער ייִד! דער אײביקער ייִד!

— קום מיט! פֿאָר מיט!

דער אײביקער ייִד: פֿאָרט אײַך, קינדער, געזונטערהייט! איך קאָן שוין מער נישט וואַנדערן.

טשאַפּלין: (פֿון שיף טראַפּ, צום אײביקן ייִד): ווילסט זאָגן, אַז די טשאַפּליניאַדע איז געענדיקט און אַז עס הייבט זיך אָן די מיסטעריע?

דער אײביקער ייִד: צו שלום בן־חורין גיי איך. איך גיי צו די ייִדן, וואָס בלײַבן.

(פֿאָרהאַנג)

בילד 13

די געפֿאַנגענען־היל. געזאַנג אין דער פֿינצטער. שלום בן־חורין—אין די קײטן—שטייט פֿאַרזונקען אין אַ תּפֿילה.

די געפֿאַנגענע:

(זינגען שטיל, זייער שטיל, באַגלייטן מיט זייער זינגען בן־חורינס תּפֿילה):

גיין וועל איך צום הר־המור,
וואַרטן אויף לבונה־באַרג,
ביז עס בלאָזט מיט טאָג אויף מיר,
שאָטנס נעמען לויפֿן.

דו ביסט שיין, שולמית מײַן,
פֿרײַנדין מײַן,

ס'איז נישטאָ קיין פּעל אין דיר,
שיין ביסטו אינגאַנצן.

פֿון לבנון קום מיט מיר
און צום חרמון גיי מיט מיר,
פֿון אמנה און פֿון שניר
קוקן צו די טאָלן.

קום מיט מיר צו לייבן־וווין,
גיי מיט מיר צו לעמפּערט־בערג.
צווישן לייב און לעמפּערט שטיין —
און פֿאַר זיי נישט פֿאַרכטן!

(טריט. די געפֿאַנגענע הערן אויף צו זינגען. ס'קומט אַן דער אייביקער ייד).

דער אייביקער ייד: אַ גאָט־העלף, קינדער! שטייט אויף!

די געפֿאַנגענע: ווי קאָנען מיר? קייטן אויף די הענט, פֿינסטער, און דער הייל־וועכטער וואַכט, דער הייל־וועכטער —

דער אייביקער ייד: דער וועכטער — נישטאָ מער. אַלע זענען זיי אַוועק. שטייט אויף!

שלום בן־חורין (ציטערט אויף): אַלעקסאַנדרע און זיי אַלע — אַוועק?

דער אייביקער ייד: קיינער נישט געבליבן. ס'האָט די וועלט זיי איינגעשלונגען צוריק. נישט בלייבן זאָל די וועלט אָן קינדער פֿון אַבֿרהמס שטאַם! זיי זענען די, וואָס מאַכן אויפֿוירן איר טייג. (צו שלום בן־חורין): וואַרף אַראָפּ די קייטן!

שלום בן־חורין: קאָן אַ געפֿאַנגענער זיך אַליין באַפֿרייען?

דער אייביקער ייד: דאַרפֿסט נאָר אַ באַוועג־טון מיט דער האַנט —

שלום בן־חורין: (גיט אַ באַוועג מיט דער האַנט. די קייטן פֿאַלן).

די געפֿאַנגענע:

— ברידער, די קייטן פֿאַלן פֿון זיך!

— אויפֿגעשטאַנען, שוועסטער! די קייטן פֿאַלן פֿון זיך!

(אַ הילכיק פֿאַלן פֿון קייטן).

שלום בן־חורין: אַוועק! איך איבערגעלאָזט דאָס לאַנד! אַוועק, פֿאַרגעסן אָן אונז, איבערגעלאָזט דאָס לאַנד! דאָס גאַנצע לאַנד פֿאַר אונז, פֿאַר די, וואָס ווילן בלייבן!

די געפֿאַנגענע: דאָס גאַנצע לאַנד פֿאַר אונז — פֿאַר די, וואָס ווילן בלייבן.

דער אייביקער ייִד: און איצט, בן־חורין, פיר!

שלום בן־חורין: פינסטער איז –

דער אייביקער ייִד: די מנורה צינד אָן! די נייע חנוכה־מנורה!

שלום בן־חורין: ווּ איז זי, אייביקער?

דער אייביקער ייִד: האַלטסט זי אין דיינע הענט!

שלום בן־חורין: די מנורה?

דער אייביקער ייִד: מיטן פייער פון דיינע אויגן צינד זי!

(אַ רגע פון שטױנונג. שטילקייט. טונקלקייט. שפּאַנונג, (אין שלומס הענט ווייזט זיך אַ ברענענדיקע, זילבערריקע מנורה).

די געפאַנגענע: זי ברענט! זי ברענט!

אייביקער ייִד: נס־חנוכה, קינדער! נס־חנוכה, בן־חורין!

די געפאַנגענע: נס־חנוכה, שלום בן־חורין!

שלום בן־חורין: (האַלט הויך די מנורה, לייכט צו): די קייטן אויף דער ערד, פאַרויס די מנורה! ברידער מיינע, שוועסטער מיינע, מיר גייען!

די געפאַנגענע: די מנורה – פאַרויס! מיר גייען!

דער אייביקער ייִד: בן־חורין, ווייסטו ווּהין? צו איר אין הייל אַרײַן! צו שולמיתן אין הייל! דורך דעם גאַנג, וואָס אונטער דער ערד! וועקן די שולמית, ירושלימס האָרץ דערפרייען!

שלום בן־חורין: וועקן די שולמית! אָנקוקן, זאָגן: שטיי אויף! מיט דער מנורה איר אין פּנים אַרײַנלײַכטן!

דער אייביקער ייִד: אירע האָר – פעלד־בלומען, די הענט – צוויי ווייסע פייגל!

שלום בן־חורין: פאַנגען אירע פייגל! צו אירע פעלד־בלומען שמעקן!

אייביקער ייִד: איר קול – ווי דער טוי, וואָס אויף חרמון פאַלט!

שלום בן־חורין: לאָזן פאַלן איר טוי אויף זיך! אין איר טוי ווערן ריין און ריין מאַכן אַלע!

דער אייביקער ייִד: מלך און מלכּה וועט איר זיין!

אַלע: אַ ליכטיקע חתונה וועט זיין –

דער אייביקער ייִד: אייערע קרוינען וועלן פון זאַנגען זיין, פון פעלד־זאַנגען זיין! אויף הר־הזיתים וועט די קרוינונג זיין, אברהם, יצחק און יעקב וועלן די אונטערפירער זיין! און אָרעם פאָלק וועלן מיר זיין און אַ קליינס, עסן וועלן מיר ברויט פון דער ערד, און קיין פיינט וועט נישט אַרײַנדרינגען צו אונז, קיין קויל וועט מער נישט צוקומען, דען אין שאָטן פון גאָט וועלן מיר זיצן און ביים ברעג פון ים און אויף די בערג וועט ער שטעלן זיין וואַך אונז צו היטן. און מיר וועלן צוּבויען דריי הענט צו דער מערב

און מיר וועלן עולה-רגל זײַן צו גאָט דרײַ מאָל אין יאָר. און אויף די בערג וועלן מיר פּאָקלען ציגן, ווען עס וועט זיך ווײַזן די לבנה. און אונזער מלך וועט אַקערן די ערד און די מלכּה וועט צוהעלפן. און מיר וועלן זינגען אונזערע פעלד-לידער און אונזערע ברויט-לידער. און מיר וועלן וואַרפן קערנער אין דער ערד און אויף רעגן. און דער רעגן וועט קומען און מיר וועלן זיך מיט אים. און די ירושה, וואָס אַ פאָטער וועט איבערלאָזן אַ זון, וועט זײַן אַן אַקער-אײַזן. און שטיל וועט זײַן אין גאַנצן לאַנד, און גאָט וועט רעדן צו מענטשן — וועט זײַן קול נישט פאַר-לירן גיין אין טומל, ווײַל אַלע וועלן הערן. אַזוי וועט אויפגעריכט ווערן דאָס לאַנד ישראל פאַר די איבערגעבליבענע פון ישראל. שולמית וועט זײַן אונזער מלכּה און שלום — אונזער מלך.

אַלע: שולמית וועט זײַן אונזער מלכּה און שלום אונזער מלך.

(פ אָ ר ה אַ נ ג)

בילד 14

אין דער הייל פון שולמית.
די צען מקובלים זיצן אויף די שטיינער און האַרקן.

ערשטער מקובל: טריט! טריט!

די אַנדערע: טריט — —

ערשטער מקובל: ער גייט! זיי גייען!

די אַנדערע: ער — — ער — —

(עס קומען אַן — בעפירט פון דעם אייביקן ייִד — שלום בן-חורין און די זקנים).

אייביקער ייִד (צו די זקנים): וועכטער, אייער וואַך-צײַט איז אַריבער.

(די צען מקובלים שטייען אויף פון די שטיינער).

ערשטער מקובל: ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה.

די אַנדערע: (חזרן איבער).

שלום בן-חורין: וואו איז די, וואָס איך בין געקומען זי וועקן?

ערשטער מקובל: האָסטו אַלץ פאַרגעסן?

שלום בן-חורין: אַלץ.

ערשטער מקובל: און די זקנים?

שלום בן-חורין: אויך זיי.

ערשטער מקובל: געלויבט איז גאָט, וואָס מאַכט פאַר־געסן! דערנענטערן זיך די טריט צו איר געלעגער.

(גייען צו און הויבט אויף דעם פרוכת.
אלע דערזעען די שלאָפנדיקע שולמית).

דער אייביקער ייִד: אומבאַרירט און נישט געביטן! אַזוי ליגט זי אין יונגען שלאָף פון שיר-השירים-צייטן ביז איצט!

שלום בן-חורין: (בייגט זיך איבער דער שלאָפנדיקער)
דעם הימל זע איך — דאָס איז איר פּנים. נאָר נאָך איז די זון אויפן הימל נישט אַרויס. זי שלאָפט, די זון, אין אירע צוגעמאַכטע אויגן.

אלע: (מיט די מקובלים) שובי, שובי, השולמית! שובי, שובי ונחזה בך!

דער אייביקער ייִד: דיין פּרינץ איז געקומען, שולמית, מלכּה פון דער ייִדישער מלוכה.

שלום בן-חורין (רירט זי אָן ביים אַקסל)

שולמית: (גיט זיך אַ וואָרף, ווי דורכגעשניטן פון אַ בליץ, עפנט אַ פּאָר פרישע, פייכט-בלאָטיסטע מאַנדל-אויגן, קוקט פאַרוווּנדערט שלום בן-חורין) ווער ביסטו?

שלום בן-חורין: שלום הייס איך און שלום רוף איך צו דיר.

(שטילקייט).

שולמית: (ווי זיך דערמאָנענדיק): כ'בין ערשט נאָכטן איינגע־שלאָפן.

דער אייביקער ייִד: פון נעכטן ביז איצט, שולמית, זענען פאַרביי צוויי טויזנט יאָר.

שולמית: איך ווייס גאָרנישט.

שלום בן-חורין: איך האָב געוואוסט אַלץ.

שולמית: און איצט?

שלום בן-חורין: פאַרגעסן! ווייל איך האָב געוואָלט פאַרגעסן!

אלע: ניר אַלע אַזוי — אַלע —

ערשטער מקובל: געלויבט איז דער, וואָס מאַכט פאַר־געסן!

דער אייביקער ייִד: אויסגעמעקט פון זייער געמיט אויף אייביק קרייצונגען און פּאָגראָמען, מיטלאַלטער און נײַ-אַלטער. אויס־געמעקט אַלע תּורות, אַראָפּגעוואָרפן אַלע הויקערס. ס'איז גאָרנישט געשען. ס'האָט גאָרנישט געטראָפן. זיי האָבן צעשטערט די געשיכטע. זיי זענען איבער די בריק פון די דורות. זיי זענען אויפן צווייטן ברעג. זיי זענען

ק י נ ד ע ר. (צו שולמיתן) דו ביזט זייער מלכה און שלום - זייער האר·

ש ל ו ם (דערלאנגט א האנט, הייבט זי אויף פון געלעגער) : און איך זייער האר -

ש ו ל מ י ת (שטיים): זייערער און מיינער -

ש ל ו ם (קושט זי) : שוועסטער כלה, קום מיט מיר.

ע ר ש ט ע ר מ ק ו ב ל : געעפנט די צינורות! פארגיס די ברעגן, ים פון חסד, וואש אפ די לעצטע רויטקייטן פון דין!

ד ע ר א י י ב י ק ע ר י י ד : מ ל כ ו ת ב י ת ־ ד ו ד ה א ט ק י י ג מ א ל נ י ש ט א ו י פ ג ע ה ע ר ט. מ׳ ה א ט נ א ר ב א ד א ר פ ן א נ ט ד ע ק ן ד י ה י י ל. (ער ווערט בפוי).

ש ל ו ם ב ן ־ ח ו ר י ן : קומט! קומט איר אלע!

(אלע לאזן זיך צום ארויסגאנג)

ד ע ר א י י ב י ק ע ר י י ד : א ב ר ה ם, י צ ח ק א ו ן י ע ק ב ו ו א ר ט ן ש ו י ן מ י ט ד ע ר ח ו פ ה. מ ע ן ש פ י ל ט ב א ל ד פ י ד ל א ו י פ ן ה ר ־ ה ז י ת י ם.

(פ א ר ה א נ ג).

אַהרן צייטלין: דער אוניווערסאַלסטער ייִדישער שרייבער

– פֿון אליעזר ווייזעל –

דראַמאַטורג, דיכטער, דענקער, עסייאיסט, פּראָזער און פּאַרטייטשער: אַהרן צייטלין איז, אין זיין פֿילזײַטיקייט, אייגנאַרטיק און אַ יחיד־במינו. קיינער האָט, אין דער ייִדישער אָדער העברעיִשער ליטעראַטור, אויף אַזוי פֿיל געביטן, אויף אַזוי פֿיל טעמעס, אַזוי פֿיל געשאַפֿן, און אַוודאי בישט מיט אַזוי פֿיל טאַלאַנט. זיין פֿאַרנעם איז, ווי זיין ווייזיע, אָטעם־פֿאַרכאַפּנדיק.

גמרא און פֿילאָסאָפֿיע, ביידראַן און פּראָנק, פּאַראַפּסיכאָלאָגיע און קאָרטשאַק: זיין אויג האָט געבישטערט די טיפֿסטע סודות פֿון דער נשמה, געזוכט געטלעכקייט אויף דער ערד און דעם תּהום אויפֿן הימל, און זיין פֿעדער האָט, אין ליד און אין מחשבה, זיי אויסגעזונגען [redacted] און אויסגעפֿאָרעמט.

ס'איז ממש בישטקיין געביט וואָו ער האָט בישט [redacted] עפּעס אויפֿטון, עפּעס [redacted].

אַהרן צייטלין איז, אָן שום ספֿק, דער אוניווערסאַלסטער ייִדישער שריפטשטעלער אין דער געשיכטע פֿון אונדזערע צוויי ליטעראַטורן: ער האָט זיי ביידע באַלויכטן און דערהויבן.

× ××

בעמט, למשל, דעם ראָמאַן "ברענענדיקע ערד" וואָס איך האַלט איצט אין האַנט.

אייגנטלעך איז ער [redacted] באַזירט אויף אַ היסטאָרישער געשעעניש; אָבער ער איז מער ווי אַ ביאָגראַפֿישע שילדערונג פֿון אַ [redacted] דראַמאַטישער תּקופֿה און די העלדן וואָס האָבן זי באַווייזפּלוסט. ער איז אַ מין סך־הכּל פֿון מחברס איבערלעכע זוכענישן און גראַבנלען.

אַהרן צייטלין איז, ווי שטענדיק, געטריי צו זיין שיטה: קיינע פֿון זיינע טאָפּנגען זענען בישט באַגרענעצט צו איין זשאַנר, צו איין טעמאַטיק. ער ברענגט צוזאַמען ווייסן און קונסט, אינספּיראַציע און פֿאַקטן, לאָגיק און קבלה.

ער באַפֿרייט די פֿאַנטאַזיע פֿון לייענער, אָבשטאָט די צו־צוימען.

× ××

אין "ברענענדיקע ערד" שילדערט דער מחבר די באַרימטע "נילי-גרופּע" וואָס האָט, בשעת דער צווייטער וועלט-מלחמה, זיך אָפּגעגעבן מיט שפּיאָנאַזש און געהאָלפן די ענגלענדער פאַרטרייבן די טערקישע מאַכט פון ארץ-ישראל.

די גרונד-פאַקטן און טייל העלדן זענען (אונטער פאַרשידענע נעמען, באַטיילעך) אויטענטיש. אָבער, ווי דער אויטאָר אַליין שטרייכט אונטער, אין זיין בוך "ווערט דאָס פאַקטישע נישט נאָר סוביעקטיוו באַלויכטן, נאָר אויך באַוואוסטזיניק געענדערט, איבער-געפּודערט, געדיכט אַדורכגעמישט מיט פיקציע". אַזוי אַרום ווערט די געשיכטע פון די אמת'ע אידישע שפּיאָנען "נישט מער ווי אַן אויסגאַנג-פּונקט, אַ קאַנווע פאַר אייגענע מאָטיוון". די געשיכטלעכע ווירקלעכקייט איז דאָ באַרייכערט פון מחבר'ס קינסטלערישע ווירקלעכקייט.

דער רעזולטאַט: מ'פאַרשטייט בעסער וואָס ס'האָט באַוואויגן יונגע אידישע העלדן זיך מוסר-נפש צו זיין און ווערן ענגלישע שפּיאָנען. ציוניזם, פּאַטריאָטיזם, נאַציאָנאַליזם — רופט עס ווי איר ווילט. די טרייב-קראַפט איז געווען אַ פּאָליטישע. אָבער, ביי אַהרן צייטלין איז אַפילו פּאָליטיק פאַרבונדן מיט מיסטישע ערשיינונגען. ס'שווימען אַרויף געשטאַלטן פון אַמאָל, פּסוקים פון אַמאָל: דעם אויטאָר'ס כח-הדמיון איז מעכטיקער ווי די געזעצן פון צייט.

× ×

און זכרון-יעקב

די אַגריקולטור-סטאַנציע אין עתלית, די פאַרמערס אין חדרה, די נוטרים, די שומרים, די טערקישע רדיפות, די ענגלישע הבטחות, די אידישע העלדישקייט פון אַ שׂרה אַהראָנסאָן (וואָס איז באַגאַנגען זעלבסטמאָרד), די אוואַנטורעס פון אַ יוסף לישאַנסקי (וועמען די טערקן האָבן געהאָנגען אין דמשק) — די געשיכטע איז איבערגעגעבן אין דאָזיקן ראָמאַן מיט אַלע איינצעלהייטן... און נאָכמער.

פאַר וואָס וויל אַ טערקישער ריכטער ראַטעווען אַ אידישן העלד? ווייל ער איז אַ "דאָנמעה"... "שבתי-צבי האָט מיינע אָבות געפירט קיין ירושלים, געוואָלט ברענגען די גאולה..." פאַר וואָס האָט אַן אַראַביש מיידל רחמנות אויף אַ צווייטן העלד? ווייל

איר פאטער, א מדבר-איד, האט פאר זיין טויט איר אנפארטרויט א סוד: ער איז "דער לעצטער פון א קליינעם אידן-שטאם, וואס האט דורות אויף דורות געלעבט אין מדבר".

אדער גאר די סצענע מיט די "געשאכטענע טויבן". ווייל די טערקן האבן געכאפט א טויב-אגענט און אזוי-ארום אנטדעקט די "בילו"-גרופע", האט איינער פון די חברה, דארדאנסקי, באשלאסן אלע טויבן אומצוברענגען: "זיי וועלן זיך שוין נישט שמדן, די טויבן. זיי וועלן שוין קיין טערקישע נישט ווערן, אין טערקישע הענט נישט אריינפאלן—זיי וועלן בלייבן אידישע... ווי אזוי אידישע? געשאכטענערהייט"..." האט ער פארזאמלט אלע טויבן און פאר זיי א רעדע געהאלטן. איז די רעדע א שאפונג פאר זיך אליין.

אדער די וויזיע פון א קאזאק: ער זעט אן אלטן איד מיט א שניי-ווייסער באָרד, א הרוג, וואס זאגט אים: "איך וועל מיך לאזן איבער די פראנטן. איך וועל גיין איבער די שטאנן. וואו איך וועל זיך ווייזן, וועט אנפאלן א שרעק אויף און איר וועט אראפלאזן די הענט און ווארפן די ביקסן. איר וועט זאגן: דער ווייסער רב גייט!"

בכלל: פאראן אויסטערלישע געשטאלטן וואס נאר אן אהרן צייטלין קען אויסחלומען פאר א כמעט-היסטארישן ראמאן: א פאלשער משיח מיט א צילינדער וואס בעט ביי דורכגייער געלט פאר שבת-ליכט... א נישט-דאאיקער קרבן וואס שמועסט מיט דזשעמאל-פאשא וועגן די ארמענער וואס דער טערקישער גענעראל האט אומגעבראכט...

אלצדינג ווערט געשילדערט און געמאלן מיט חן און שמייכל, א געמיש פון לירידזם און רעאליזם, בקיצור: מ'פילט דעם מחבר'ס אויסערגעוויינלעכן טאלאנט אין יעדער שורה, אין יעדן עפיזאד.

× × ×

איז גוט וואס דער דאזיקער ראמאן פארשיינט. מ'דארף צייטלינ'ס אלע כתבים ארויסגעבן אדער ווידער-ארויסגעבן—און כתבים האט ער איבערגעלאזט א סך.

וואס איז מפוח איבערזעצן זיי אויף אנדערע שפראכן? פאר וואס

שאפט מען נישט קיין פאנד וואס אזא פראיעקט דורכפירן? ס'איז וויכטיק, פון אלע שטאנדפונקטן, אז צייטלינס שטים זאל דערגיין צו וואס-מער לייענער, אין וואס-מער לענדער. וואס ער האט געהאט צו-זאגן איז נוגע מער ווי איין קרייז, מער ווי איין דור.

אליעזר וויזעל